

× × × ×

JASSH

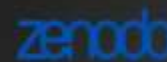
JOURNAL OF ANALYTICAL SYNERGY AND SCIENTIFIC HORIZON

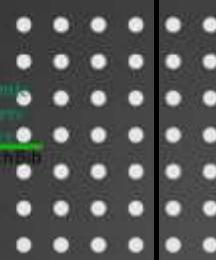
IMPACT FACTOR: 9.9

ISSN: 3060-5261

Indexes:

×
×
×
×

**Journal of Analytical Synergy and Scientific
Horizon ISSN: 3060-5261 Impact faktor: 9.9
Volume 1, Issue 4, Series A 2025**

**"JOURNAL OF ANALYTICAL SYNERGY AND
SCIENTIFIC HORIZON" SCIENTIFIC-METHODICAL
JOURNAL**

29.05.2025

In this collection, the articles accepted for the "**journal of analytical synergy and scientific horizon**", Volume-1, Issue-4, 2025, are published.

DOI number was attached to all articles in the journal and indexed in the international scientific bases of **Google Scholar, ResearchGate, ISSN, Index Copernicus, Zenodo, Open Aire, Google Scholar, Advanced Science Index, J-Base, Cite Factor, International Scientific Indexing, Eurasian Scientific Journal Index, General Impact Factor, Internet Archive, Scientific Journal Impact Factor, EuroPub, COPE, General Impact Factor, Slib.uz.**

Dissertations are officially recognized as articles published in national journals on the list of journals recommended to publish the main scientific results of dissertations by OAK.

Basis: Page 3 of the list of scientific publications recommended to publish the main scientific results of dissertations of the Higher Attestation Commission of the Republic of Uzbekistan. - Tashkent: 2019. - 160 p

The materials of the magazine can be used by professors, teachers, independent researchers, doctoral students, masters, students, lyceum colleges and school teachers, scientific workers and all those interested in science.

Reminder! The authors are personally responsible for the correctness of the numbers, reports, data and the correctness of the quotations in the scientific articles included in the collection of journal materials.

**"RESEARCH SCIENCE AND INNOVATION
HOUSE" LLC**

**Journal of Analytical Synergy and Scientific
Horizon ISSN: 3060-5261 Impact faktor: 9.9
Volume 1, Issue 4, Series A 2025**

TAHRIRIYAT

Bosh muharrir: Sevara Jabborova Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universitetining magistranti

Mas'ul kotib: Boboyorov Sardor Uchqun o'g'li Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali magistranti

Nashrga tayyorlovchi: Eshqorayev Samariddin Sadridin o'g'li Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti magistranti

EDITORIAL TEAM

1. Editor of Historical sciences, **Kholiyarov. Ch, Tulkinjon** - Head of the "Social and Humanities" Department of the Termiz Institute of Engineering and Technology, doctor of philosophy in Historical science. E-mail: txoliyarov@mail.ru
2. Editor of Philology Sciences, **Allamberganova. A. Guljakhan** - Karakalpak State University, Doctor of Philosophy in Philology, Docent of Karakalpak language.
3. Editor of Pedagogical sciences, **Feruza. B. Muzafarova** - Bukhara State University, Doctor of Philosophy in Pedagogical science, Docent in theory and methodology of physical education and sports training
4. Editor of Philology sciences **Mariya D. Bekberganova** - Karakalpak State University, doctor of philosophy in Philology science(PhD)
5. Editor of Philological sciences **Zulfiya K. Ktaybekova** - Karakalpak State University, doctor of philosophy in Philology science(PhD)
6. Editor of pedagogical sciences **Eshkoraev Kahramon**- Chirchik state pedagogical University Doctor of Philosophy in pedagogical science, Termez, Uzbekistan e-mail: eshqorayev1987@mail.ru
7. Editor of technical sciences **Rakhmankulov E. Jasur**-Tashkent scientific Research Institute of Innovative Chemical Technology Doctor of Philosophy in technical science. e-mail: jasurer87gmail.com
8. Editor of the Department of Agricultural Sciences **Jurakhon N. Nadzhiev** - Advisor to the Termez Institute of Agricultural Technologies and Innovative Development, Doctor of Agricultural Sciences DSc.
9. Editor of the Department of Agricultural Sciences **Dilshod T. Jumanov** - Advisor to the Termez Institute of Agricultural Technologies and Innovative Development, Candidate of Agricultural Sciences.

10. Editor-in-chief, **Eshkaraev Sadridin Chorievich** - associate professor of the Department of Analytical Chemistry of Termiz State University, Doctor of Philosophy Chemical Science, Termez, Uzbekistan. esadir_74@rambler.ru
11. Editor of medical sciences **Ye Fan Wang Glavin**, Case Western Reserve University, United States / Chinese Academy of Medical Sciences, Peking Union Medical College, China
12. Editor-of technical science, **Eshkaraev Ulugbek Chorievich** - Associate Professor of the Department of Primary Education Methodology of Denau Institute of Entrepreneurship and Pedagogy, Candidate of Technical Sciences, Denau, Uzbekistan.
13. Editor of medical sciences **Carolyn Steele Gray**, Canada Research Chair in Implementing Digital Health Innovation (Tier 2), Canada.
14. Editor of chemical sciences **Mirabbos Hojamberdiev Ikromovich**- associate professor of the Technische Universität Berlin, doctor of chemical science, Berlin, Germany
15. Editor of Sociology science **Eryigitova Lobar Qodirovna** Head of the Department of Social Sciences and Physical Culture of CAMU International Medical University
16. Editor filological sciences **Jurayeva Ramziya Abdurahimovna** Kokand State Pedagogical Institute. Kokand, Uzbekistan Doctor of Philosophy in Philological Sciences (PhD), senior teacher.
17. Editor of Humanitarian science **Rakhmonov Abdukahhor Abdusattorovich** Vice-Director for Spiritual Education and Youth Affairs, Doctor of Philosophy (PhD) in Philosophical Sciences
18. Editor of technical sciences **Hasan Soyibnazarovich Beknazarov** Leading researcher of the Tashkent Research Institute of Chemical Technology, doctor of technical sciences, professor.
19. Editor of medical sciences **Vahidov Alisher Shavkatovich** Termez branch of Tashkent Medical Academy General surgery, children head of the department of surgery and pediatric urology Doctor of medical sciences, professor
20. Editor of biological and physics sciences **Urmanova Gulbaxor Urunbayevna** - associate Professor of Tashkent Pediatric Medical Institute, Uzbekistan.v

**A COMPARATIVE OVERVIEW OF PRIMARY
TRANSLATION APPROACHES REFLECTING THEIR
DISTINCT FEATURES IN SIMULTANEOUS
INTERPRETATION**

Samarkand State Institute of Foreign Languages

2nd year Master of Simultaneous Translation

Omonova Gavkhar Fakhriddinovna

Scientific supervisor: Dilnoza Kholmuradovna Kholmurodova Phd.dots

Annotatsiya: Ushbu maqolada sinxron tarjima jarayonida qoʻllanadigan asosiy tarjima uslublarining lingvistik va funksional jihatlari batafsil tahlil qilinadi. Sinxron tarjima real vaqt davomida bajarilgani sababli, tarjimonning faqat til bilimlari emas, balki tezkor fikrlashi, nutq strategiyasini aniqlay olishi hamda madaniyatlararo tafakkurga ega boʻlishi ham soʻraladi. Shu nuqtai nazaridan, maqolada literal tarjima, adaptatsiya, transpozitsiya, omissiya va boshqa uslublar amaliy misollar asosida qiyosiy oʻrganiladi. Har bir usulning afzalliklari va kamchiliklari aniqlanib, ularning turli kontekstlardagi (siyosiy, madaniy, ilmiy) qoʻllash samaradorligi baholanadi.

Kalit soʻzlar: Sinxron tarjima, tarjima uslublari, adaptatsiya, ekvivalentlik, qiyosiy tahlil, muloqot strategiyasi, adaptatsiya.

Аннотация: В этой статье подробно анализируются лингвистические и функциональные аспекты основных стилей перевода, используемых в процессе синхронного перевода. Поскольку синхронный перевод выполняется в режиме реального времени, переводчика просят не только владеть языком, но и быстро мыслить, уметь определять речевые стратегии, а также иметь межкультурное мышление. В связи с этим в статье сравнительно исследуются методы буквального перевода, адаптации, транспозиции, оmissии и другие, основанные на практических примерах. Выявляются достоинства и

недостатки каждого метода и оценивается эффективность их применения в различных контекстах (политическом, культурном, научном).

Ключевые слова: Синхронный перевод, стили перевода, адаптация, эквивалентность, сравнительный анализ, коммуникационная стратегия, адаптация.

Abstract: This article analyzes in detail the linguistic and functional aspects of the main translation styles used in the simultaneous translation process. Since simultaneous interpretation is performed in real time, the translator is asked not only to be proficient in the language, but also to think quickly, be able to identify speech strategies, and also have intercultural thinking. In this regard, the article comparatively examines the methods of literal translation, adaptation, transposition, commission, and others based on practical examples. The advantages and disadvantages of each method are identified and the effectiveness of their application in various contexts (political, cultural, scientific) is evaluated.

Keywords: Simultaneous translation, translation styles, adaptation, equivalence, comparative analysis, communication strategy, adaptation.

Today, due to the acceleration of global integration processes, international relations have increased dramatically. According to the United Nations, more than 2,000 major international conferences and meetings take place annually, with almost 85% using simultaneous interpretation services. In multilingual organizations like the EU, NATO, and the World Health Organization, simultaneous interpreting is considered the primary means of communication. The main feature of simultaneous interpreting is its real-time nature. This requires excellent language skills, quick thinking, analysis of socio-cultural contexts, and the ability to choose communication strategies consciously. Research shows that professional interpreters

can translate an average of 100-120 words per minute, finding an equivalent in 2-3 seconds maximum for each speech segment.

There are some basic translation techniques that can be applied in simultaneous interpretation. While these techniques are based on traditional translation methods, the particular circumstances of simultaneous interpreting, such as time constraints, pressure for real-time delivery, communicative context, and interaction with an audience, necessitate adjustments to these methods and strategic decisions.

Firstly, **literal translation** is the most widely used method and one of the traditional approaches to translation theory. This method involves translating while preserving the grammatical structure and lexical units of the source language. However, it is rarely used for simultaneous translation as it can lead to semantic conflicts in real-time translation. For example, the phrase "She has a heart of gold" literally translates to "her heart is made of gold" in Uzbek, which may sound strange or vague. Instead, translating it as "he is a kind man" would be more appropriate and easier to understand. Therefore, while literal translation is useful for technical and scientific texts, it is not suitable for rapid and communicative simultaneous translation.

Secondly, **the adaptation method** is considered one of the most effective and practical approaches to simultaneous translation. This method is particularly useful in situations where there are noticeable sociocultural differences between the source and target audiences. With this approach, the translator not only adapts the words, but also the overall meaning and tone that they want to convey to the new audience.

For example, an expression that is typical of one culture may be incorrect or confusing in another culture. In such cases, the translator translates this thought in a way that is consistent with the target audience's mindset, while still maintaining the original meaning. This is why adaptation plays an important role in enhancing the communicative effectiveness of simultaneous translation.

Thirdly, **the transposition method** in translation is based on transferring the meaning by changing the grammatical structure. That is, the grammatical form of a sentence in the source language is replaced with another grammatical form in the target language.

This change does not compromise semantic accuracy, rather it facilitates it.

In simultaneous translation, especially, this method is convenient for the translator. In real-time speech, it is sometimes necessary to simplify or shorten complex sentences and convey them in an understandable form to the audience. For example, "He is expected to arrive soon" can be translated into Uzbek as "They say he will come soon", using the transposition approach rather than "He will come soon". This way, the original meaning is not lost and is quickly and naturally communicated to the listener.

Another method of **expansion and contraction** plays an important role in simultaneous translation when there is a need for flexibility in time and context. In this method, translators sometimes expand the sentence to fully convey the meaning, and sometimes shorten it depending on time constraints or the level of understanding of the audience. This method is used when it is necessary to convey the main idea quickly and accurately, especially in political or diplomatic speeches. For example, the sentence "Climate Change Is the defining challenge of our time" can be translated in different ways. If fully expanded, it would be "climate change is one of the most significant and important issues of our time". However, in simultaneous translation, it can be shortened to "climate change is the most urgent issue today". The basic idea remains the same, but time is saved and speech is smoother.

Synonymous substitution is a common and linguistically creative approach to translation. In this method, a translator replaces words or phrases in the source language with similar (synonymous) words or phrases in the target language. The goal is to create a translation that sounds natural, smooth, and easy to understand. This is important when translating for a specific audience, as it helps to match the

speaker's style and tone. *For example*, the English phrase "he passed away" can be translated literally as "she died," but a more appropriate and emotional translation might be "she passed away."

This requires the translator to have a good understanding of the context, the speaker's intention, and the cultural differences between the two languages.

The success of synonymous substitution depends on the translator's knowledge and skill. They must be able to choose the right words and phrases that best convey the meaning of the original text. This requires a deep understanding of both languages and their cultural differences.

The latter is a method of cultural transformation that serves to implement contextual adaptation in simultaneous translation. This involves expressing concepts characteristic of the original culture in a way that is familiar and close to the audience. This is especially important when translating speeches that involve national traditions, religious terms, historical figures, or other connotative expressions. For example, when translating the holiday "Thanksgiving Day" from English to Uzbek, it would not be sufficient to simply translate the phrase "Thanksgiving Day." Instead, the translator would need to explain the meaning of the holiday or choose a culturally appropriate expression that conveys the same concept. This method requires the translator to have a deep understanding of not only the language, but also the laws of intercultural communication. The correct application of this strategy in simultaneous translation ensures that the audience fully understands, emotionally and communicatively, the speaker's speech.

A comparative analysis of all methods can be found in the table below:

<i>Translation Method</i>	<i>Description</i>	<i>Advantages</i>	<i>Disadvantages</i>
<i>Literal Translation</i>	<i>A word-for-word translation method.</i>	<i>Quick and easy to implement.</i>	<i>Can cause semantic errors and is rarely suitable for real-time interpretation.</i>

<i>Adaptation</i>	<i>Adjusting content to suit cultural and contextual differences.</i>	<i>Ensures cultural relevance and audience engagement.</i>	<i>May lose nuances of the original message.</i>
<i>Transposition</i>	<i>Changing grammatical structure without changing meaning.</i>	<i>Simplifies complex grammar structures.</i>	<i>Risk of partial meaning loss.</i>
<i>Expansion and Reduction</i>	<i>Adding or omitting information based on time constraints.</i>	<i>Saves time and aligns with speech pace.</i>	<i>May omit important details.</i>
<i>Synonymic Substitution</i>	<i>Replacing words with synonyms.</i>	<i>Enhances speech fluency and variation.</i>	<i>Requires strong vocabulary and contextual judgment.</i>
<i>Cultural Transformation</i>	<i>Converting culture-specific items for better audience understanding.</i>	<i>Improves contextual clarity and relevance.</i>	<i>Can distort the original message.</i>

Based on the results of the comparative analysis, it can be said that each translation method has its own advantages and disadvantages. For instance, literal translation is quick, but it may lead to semantic errors. This method, however, is suitable for specific expressions and effective for structurally simple speeches.

On the other hand, adaptation provides high efficiency as it adapts the text to the target audience, considering cultural and social contexts. Both adaptation and literal translation aim to ensure the effectiveness of the translated text. However, adaptation may sometimes change the original nuances of the speech, which carries certain risks. Although the transposition method can be *effective for grammatical simplification*, it may sometimes result in the loss of meaning. It shares some similarities with literal translation, as both involve making changes, but the main difference is that transposition focuses on changing grammatical structures while literal translation aims for a more direct translation.

On the other hand, the expansion and reduction methods *can help save time*, but they may also *lead to incomplete content*. These techniques are similar to adaptation and transposition in that they aim to improve efficiency by either reducing or expanding information. However, using abbreviations can lead to a loss of meaning, and over-expansion can make the content overly lengthy.

The synonymous substitution method helps to smooth out speech, but it requires caution when selecting synonyms. It can be compared to literal translation in that both methods provide a richness of language. However, with the synonymous substitution method, the meaning of the words is conveyed more gently. On the other hand, the *cultural transformation method* takes into account cultural differences and helps to increase the understanding of the audience. It is similar to adaptation in that it aims to *adapt information to the cultural context*. However, the cultural transformation approach goes deeper into cross-cultural differences, providing a better understanding not only of the social context but also from a linguistic perspective.

In general, *each simultaneous translation method* has its own unique characteristics and features. The interpreter needs to take into account the benefits and drawbacks of each method and use them in combination. Each method serves a specific purpose, and they work together to make the translation process faster and more efficient. Therefore, in simultaneous translation, the interpreter should apply each method adaptively, depending on the situation. Additionally, by considering the strengths and weaknesses of each method, it is possible to combine them to create a successful translation.

REFERENCES:

1. Р.К. Кошкин. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ КВАНТИТАТИВНОЙ ДИНАМИКИ АНГЛО-РУССКОГО И РУССКО-АНГЛИЙСКОГО СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА. 2016.
2. Simultaneous Interpreting: Essential for Multilingual Communication. Dynamic Language. July 16, 2024 // <https://www.dynamiclanguage.com/simultaneous-interpreting-essential-for-multilingual-communication/>
3. Балаганов Дмитрий Владимирович, к. филол. н. Военный университет Министерства обороны Российской Федерации. МЕСТО СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА В СИСТЕМЕ ВИДОВ ПЕРЕВОДА И ЕГО ОСОБЕННОСТИ. 2019. С- 193
4. Olivia C. Caputo. Consecutive vs. Simultaneous Interpreting: What's the Difference? July 19, 2023 // <https://www.atanet.org/client-assistance/consecutive-vs-simultaneous-interpreting-whats-the-difference/>
5. Эштемирова, Ч. (2022). Strategy of compression in simultaneous interpretation. Переводоведение: проблемы, решения и перспективы, (1), 158–160. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/translation_studies/article/view/6030
6. Mardonov Quvonchbek. (2022). TARJIMASHUNOSLIKDA SINXRON TARJIMANING AHAMIYATI . *ILMIY TADQIQOT VA INNOVATSIYA*, 1(3), 88–92. Retrieved from <https://ilmiytadqiqot.uz/index.php/iti/article/view/8> .
7. KOREYS TILIDA SINXRON TARJIMANING ASOSIY TURLARI Abbasova Dilfuza Karimbek qizi Toshkent universiteti davlat koreys sharqshunoslik filologiyasi kafedrası PhD, dotsenti v.b Abduraxmanov Abdumalik. 2023. B-839-844

CULTURAL DIFFERENCES IN TRANSLATION AND THEIR IMPACT ON THE PROCESS

Dadajonova Sitora Qaxramon qizi

National university of Uzbekistan named after Mirzo Ulug'bek

Tel: +998970360429. Email: sitorayigitaliyeva60@gmail.com

Abstract. This article examines the role of cultural differences in the translation process, particularly in translating film titles. It discusses how cultural nuances can affect the way a film is perceived by different audiences and the strategies translators employ to adapt content. These strategies, such as adaptation, addition, omission, and substitution, help maintain the meaning, emotional tone, and cultural relevance of the original text. The article highlights the importance of balancing cultural sensitivity with linguistic accuracy and the commercial considerations involved in translation.

Keywords: Translation, cultural differences, film titles, adaptation, addition, omission, substitution, audience perception, linguistic accuracy, translation strategies.

Annotatsiya: Ushbu maqola tarjima jarayonida, xususan, filmlar nomlarini tarjima qilishda madaniy farqlarning rolini tahlil qiladi. Unda madaniy nozikliklar filmning turli auditoriyalar tomonidan qanday qabul qilinishiga qanday ta'sir ko'rsatishi va tarjimonlarning mazmuni moslashtirishda qo'llaydigan strategiyalari muhokama qilinadi. Bu strategiyalar – adaptatsiya, qo'shimcha kiritish, chiqarib tashlash va almashtirish – original matnning mazmuni, hissiy ohangi va madaniy dolzarbligini saqlab qolishga yordam beradi. Maqolada madaniy sezgirlikni til aniqligi va tarjima jarayonidagi tijoriy omillar bilan muvozanatlash muhimligi ta'kidlanadi.

Kalit soʻzlar: Tarjima, madaniy farqlar, film nomlari, moslashtirish, qoʻshish, tushirib qoldirish, almashtirish, auditoriyaning qabul qilishi, til nuqtai nazaridan aniqlik, tarjima strategiyalari.

Аннотация: В статье рассматривается роль культурных различий в процессе перевода, особенно при переводе названий фильмов. Обсуждается, как культурные нюансы могут влиять на восприятие фильма различными аудиториями, а также стратегии, которые переводчики используют для адаптации контента. Эти стратегии адаптация, добавление, опущение и замена помогают сохранить смысл, эмоциональный тон и культурную значимость оригинального текста. В статье подчеркивается важность баланса между культурной чувствительностью, языковой точностью и коммерческими аспектами перевода.

Ключевые слова: перевод, культурные различия, названия фильмов, адаптация, добавление, опущение, замена, восприятие аудиторией, языковая точность, стратегии перевода.

Introduction: Translation is not merely the act of converting words from one language to another. It involves transferring not just words but also the cultural, contextual, and emotional essence embedded in the original text. One of the significant challenges in translation is dealing with cultural differences that can shape how a message is perceived by different audiences. This article explores how cultural differences affect the translation process, particularly in film titles, and discusses various strategies used by translators to bridge these cultural gaps.

Cultural Differences and Their Impact on Translation

Cultural differences play a vital role in the translation process, especially in translating media such as films, books, or advertisements. Each language is deeply tied to the culture of its speakers, and cultural references that are clear to one audience may not be easily understood by another. For example, the film *The Nightmare Before Christmas* (1993) may not have the same impact in cultures that do not celebrate Christmas, and the original title might need to be adapted or explained for a broader audience. In this case, the translator might provide additional context in the title or the subtitles to help viewers who are unfamiliar with this cultural reference.

Similarly, the film *Jinsiy Ta'qiqqlar* (Sexual Harassment) in Uzbek uses the same core meaning as its English counterpart, Sexual Harassment, but the term might be perceived differently in some cultures, particularly Muslim-majority countries, where such topics are approached with more sensitivity. In this case, the translator must find a way to maintain accuracy while considering the cultural nuances of the target language.

Translation Strategies - To effectively translate culturally rich content, translators often use specific strategies. These strategies help preserve the meaning of the original work while making it culturally relevant for the target audience. Some of these strategies include adaptation, addition, omission, and substitution.

Adaptation is when a cultural reference in the original text is changed to better suit the target audience's cultural context. For example, *The Grinch Who Stole Christmas* (2000), a story deeply rooted in American Christmas traditions, was adapted into Russian as *Grinch: The Christmas Thief*. The translator used the term "Christmas Thief" to help the Russian audience understand the story's premise, as the original context might not be as widely recognized in Russia.

Addition occurs when the translator adds information to clarify a cultural reference or provide context. For instance, *Home* (2009), a film about an alien's journey to Earth, was translated into Russian as *Home: A Story of a Journey to*

provide a clearer understanding of the plot. Similarly, *Coraline* (2009) was translated as *Coraline in the Land of Nightmares*, adding more detail to the title for the Russian-speaking audience, making it easier for them to grasp the film's eerie tone.

Omission happens when certain elements are removed to simplify the translation or make it more relatable. In the case of *Three Burials of Melquiades Estrada* (2005), the name "Melquiades Estrada" was omitted in the Russian translation, resulting in the more succinct title *Three Burials*. This omission makes the title easier to understand, especially for audiences who might not be familiar with the character's name.

Substitution is used when a term or reference in the original title does not resonate well with the target audience, so a substitute is found. A well-known example is the film *This is 40* (2012), which was translated into Russian as *Love at Forty*. The original title, reflecting a cultural perception of aging in America, would not have the same meaning or impact in Russia, where societal norms about aging are different. Here, the translator opted for a more relatable and commercially appealing title for the Russian audience.

Cultural Elements and Their Role in Translation

Films and media often contain cultural elements tied to the traditions, history, or lifestyle of a specific country, which can pose a challenge for translators. These elements may not have an equivalent in the target language, which means the translator needs to either explain or adapt them to fit the cultural context. For example, the film *The Great Gatsby* (2013) contains many references to the American Jazz Age, a period that might not be well-known outside of the U.S. In this case, the translator must provide additional context or find a way to adapt the references to make them comprehensible to the target audience.

Similarly, a film like *Harry Potter* may require cultural adaptations in its translation. The magical world in the *Harry Potter* series is deeply rooted in British

culture, and certain Britishisms might need to be changed to fit the local language. In the Uzbek translation, specific words or idioms related to British customs may need to be substituted with local references to make the content more relatable.

In conclusion, cultural differences play a crucial role in the translation process. Translators must skillfully navigate these differences to ensure that the translated text resonates with the target audience while maintaining the meaning and emotional impact of the original. Translating films and media is not just about converting words; it's about adapting content to ensure it aligns with the cultural context of the audience. Whether through adaptation, addition, omission, or substitution, the role of the translator is essential in making sure that the translated work retains its essence while appealing to a different cultural and linguistic group.

REFERENCES:

1. Nida. E. A. (2003). *Language and Culture: Contexts in Translating*. John Benjamins Publishing Company.
2. Baker. M. (2011). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge.
3. Newmark. P. (1988). *A Textbook of Translation*. Prentice Hall.
4. Venuti. L. (1995). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge.
5. House. J. (2015). *Translation as Communication across Languages and Cultures*. Routledge.

**SMARTFON ILOVALARINING TIL O'RGANISHGA
TA'SIRI. QANDAY QILIB MOBIL TEXNOLOGIYALAR
TIL O'RGATADI?**

Kenjayeva Sevara Ulug'bek qizi
Student of the English Philology faculty of
Uzbekistan State World Language University

Annotatsiya: Ushbu maqola zamonaviy texnologiyalar, xususan mobil ilovalar orqali til o'rganish jarayonining afzalliklari va kamchiliklarini yoritadi. Mobil ilovalar o'rganishni interaktiv, qulay va individual qilish bilan birga, har qanday joyda va vaqtda o'rganish imkoniyatini taqdim etadi. Gamifikatsiya, muloqotga asoslangan va akademik yondashuvdagi ilovalar foydalanuvchilarning motivatsiyasini oshiradi hamda samaradorlikni kuchaytiradi. Shuningdek maqolada mobil til o'rgatuvchi ilovalar to'g'ri va muvozanatli qo'llanilganda til o'rganishda samarali vositalar haqida yoritilgan

Abstract: This article examines the advantages and disadvantages of language learning using modern technologies, especially mobile applications. Mobile applications make learning interactive, convenient, and personalized, offering the opportunity to learn anywhere, anytime. Applications based on gamification, communication, and an academic approach increase user motivation as well as productivity. The article also talks about effective language learning tools with proper and balanced use of mobile language learning applications.

Аннотация: В этой статье рассматриваются преимущества и недостатки процесса изучения языка с помощью современных технологий, особенно мобильных приложений. Мобильные приложения делают обучение интерактивным, удобным и индивидуальным, предлагая возможность учиться в любом месте и в любое время. Приложения, основанные на геймификации, коммуникации и академическом подходе, повышают мотивацию пользователей, а также повышают производительность. В статье также

рассказывается об эффективных инструментах для изучения языка при правильном и сбалансированном использовании мобильных приложений для обучения языку

Kalit so'zlar: mobil ilova, e-learning, gamifikatsiya, MAAL, kontent

Keywords: mobile app, e-learning, gamification, MAAL, content

Ключевые слова: мобильное приложение, электронное обучение, геймификация, MAAL, контент

Bugungi texnologiyalar asrida mobil telefonlar nafaqat aloqa vositasi, balki turli xil faoliyatlar, shu jumladan til o'rganish uchun ham eng qulay platformaga aylandi. Avvallari til o'rganish faqat bir qancha kitoblar, darsliklar va akademik kurslar orqali amalga oshirilgan bo'lsa, hozirgi kunga kelib qo'limizdagi smartfonlar bizning shaxsiy til o'qituvchimizga aylanmoqda. Albatta, bu ko'plab yangi imkoniyatlar eshigini ochgani ayon; bir tomondan ular til o'rganishning zamonaviy va o'zgacha usullarini taqdim etmoqda, boshqa tomondan esa bu bizning til o'rganishdagi xohish, harakat va motivatsiyamizni yangi bir bosqichga olib chiqmoqda.

Mobil ilovalar, masalan, Duolingo, Memrise, Babbel kabi onlayn platformalar orqali til o'rganish jarayonini o'yin kabi qiziqarli, qulay, interaktiv va samarali qilish mumkin. Bu ilovalar yordamida o'rganish jarayoni nafaqat soddalashadi, balki foydalanuvchi o'z salohiyati va ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda individual ravishda o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga, biz istalgan joyda va istalgan vaqtda darslarni davom ettirishimiz, ishdagi, yo'lda va hatto uydan chiqmagan holda atigi bir tugmani bosish orqali til o'rganishimiz mumkin.

Ayni paytda barcha axborot kommunikatsiya texnologiyalari, xususan, qo'l telefonlari, smartfonlar, iPad, planshet va noutbuklar orqali chet tillarini o'rgatuvchi bir qator ilovalarni yuklab olgan holda e-learning (onlayn o'rganish) jarayonlari

ancha takomillashgani shubhasiz. Bu ilovalar turli yo'nalishlarda ishlab chiqilgan bo'lib, foydalanuvchilarning maqsad va o'rganish uslublariga mos ravishda farqlanadi va bir qancha turlarga bo'linadi:

1. O'yin tarzida o'rgatuvchi ilovalar - Ushbu turdagi mobil ilovalar o'zganuvchilarni qiziqtirish va rag'batlantirish uchun gamifikatsiya elementlaridan foydalanadi. Ularda turli xil darajalar, ball to'plash tizimi va bosqichma-bosqich qiyinlashib boruvchi topshiriqlar orqali yangi tilni o'zlashtirish jarayoni yanada zavqli va maroqli bo'ladi. Misol uchun: Duolingo, Memrise

2. Muloqotga asoslangan ilovalar - Tilni eng samarali o'rganish usullaridan biri, albatta, uni amaliyotda qo'llashdir. Shu bois, ayrim ilovalar foydalanuvchilarga sun'iy intellekt yoki haqiqiy odamlar bilan muloqot qilish orqali til ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatini beradi. Misol uchun: Hello Talk, Tandem.

3. Akademik yondashuvga asoslangan ilovalar - Grammatika va nazariy bilimlarni chuqurroq o'rganishga qaratilgan bu ilovalar darsliklarga asoslangan bo'lib, odatda, mavzulashtirilgan darslar, mashqlar va nazorat testlaridan iborat bo'ladi. Misol uchun: Busuu, Babbel.

4. Eshitish va talaffuzni yaxshilovchi ilovalar - Bunday ilovalar so'z va iboralarni to'g'ri talaffuz qilish hamda eshitish qobiliyatini rivojlantiradi. Ular orqali har bir til o'rganuvchi so'zlarning aytilish usulini mukammal o'zlashtirib, talaffuzidagi xatolarini to'g'rilay oladi. Misol uchun: Elsa speak, Pimsleur

5. Lug'at va tarjima ilovalari - Shubhasiz, biror tilni o'rganish jarayonida yangi so'z va iboralarni tez va oson o'zlashtirish muhim ahamiyatga ega. Bunda lug'at va turli tarjima ilovalari so'zlarning ma'nosi, qo'llanish uslubi va talaffuzini tushunishga yordam beradi. Misol uchun: Google translate, Oxford dictionary.

Umuman olganda, yuqoridagi ilovalarning barchasi har bir insonning o'rganish uslubiga mos keladigan imkoniyatlarni taqdim etadi va til o'rganish jarayonining

samaradorligini oshiradi. 2022-yilda Psychologica Belgica jurnalida chop etilgan “A Meta-Analysis on Mobile-assisted Language Learning Applications: Benefits and Risks” nomli tadqiqot natijalariga ko’ra , mobil ilovalar orqalil o’rganish an’anaviy usullarga nisbatan o’rganish natijalarida o’rtacha-yuqori darajada samarali ekanligi aniqlangan (Mihaylova et al., 2022) Demak, MAAL (Mobile Assisted Language Learning) yangi tilni o’rganish jarayoniga tubdan o’zgartirish kiritgani ayni haqiqat. Shunday ekan, keling, endi uning afzalliklari haqida batafsil ko’rib chiqamiz.

1. Har qanday joyda va vaqtda o’rganish imkoni - Mobil ilovalar o’quvchidan maxsus joy yoki vaqtni talab qilmaydi, shunchaki telefon yoki planshetda ilovani yuklab olib, ishga tushirish kifoya. Bunday zamonaviy gadjetlarning portativligi tufayli endi biror yangi tilni avtobusda, parkda yoki kechqurun dam olayotganda ham bimalolo’rganish mumkin. Bu esa odamlarga doimiy bandlik va tig’iz kun tartibiga qaramasdan o’z ustida ishlash imkonini beradi.

2. O’quv jarayonining moslashuvchanligi - Tabiiyki, har kimning o’zlashtirish sur’ati va uslubi bir-biridan farq qiladi, ya’ni kimdir eshitish orqali tezroq tushunsa, ba’zilar ko’rish yoki yozish orqali yaxshi o’rganadi. Ilovalar esa ana shunday tafovutlarni hisobga olgan holda turli xil mashq turlarini taqdim etadi. Natijada, har bir foydalanuvchi o’zi uchun eng samarali bo’lgan yo’lni tanlashi va mustaqil rivojlanishi mumkin.

3. Gamifikatsion ta’lim imkoniyatlari - Interaktiv topshiriqlar, virtual mukofotlar, qiziqarli o’yinlar va daraja tizimlari orqali o’rganish jarayoni rasmiy darslardan ko’ra o’quvchining faolligiga ko’proq ta’sir qiladi. Shu bilan birga bunday yondashuv foydalanuvchining e’tiborini uzoq vaqt davomida ushlab turishga yordam beradi, intiluvchanlik va motivatsiyani oshiradi.

4. Tabiiy til muhiti va amaliy muloqot - Ba’zi ilovalar foydalanuvchilarni real insonlar bilan bog’lab, ular bilan suhbat asosida tilni amaliyotda ishlatish imkonini beradi. Bu usul nafaqat yangi so’zlarni eslab qolish,

balki to'g'ri talaffuz qilish, mahalliy va adabiy kontekstda o'rinli qo'llash va tushunish uchun ham juda foydali, albatta. Michigan Davlat Universiteti tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Babbel ilovasidan foydalangan ishtirokchilarning deyarli 60 foizi og'zaki til ko'nikmalarida yaxshilanish kuzatgan. (Loewen et al., 2020)

5. Doimiy nazorat va dasturiy eslatmalar - Ko'plab ilovalar foydalanuvchining faolligini kuzatib boradi, mashg'ulotlarni eslatib turadi. Bu esa o'quvchini davomiy o'rganishga undaydi va intizomli bo'lishga katta yordam beradi. Misol tariqasida Duolingo ilovasini aytishimiz mumkin, chunki bu ilovada agar foydalanuvchi biroz muddatga ilovaga kirmay, til o'rganishni to'xtatib qo'ysa, unga jarayonni davom ettirishi kerakligi haqida bildirishnomalar keladi.

6. Moliyaviy jihatdan tejamkorlik - Ayni paytda til o'rganish kurslari yoki repetitorlik xizmatlari aksariyat hollarda biroz qimmatga tushadi. Mobil ilovalar esa ko'plab funksiyalarni bepul taqdim etadi yoki minimal obuna haqi evaziga ishlaydi. Bu esa ko'pchilikka moliyaviy muammolarsiz bilimni oshirishga va chet tillarini puxta o'rganishga yordam bera oladi. Har qanday ta'lim vositasining afzalliklari bilan bir qatorda uning ayrim salbiy tomonlari ham mavjud. Mobil ilovalar orqali til o'rganish jadal sur'atda rivojlanib borayotgan bo'lsa-da, bu uslubda ayrim kamchiliklarva cheklovlar ham kuzatiladi.

1. Tez charchash va motivatsiya pasayishi - Dastlab ilovalarning interaktivligi, o'yin uslubidagi darslar o'quvchini qiziqtirishi mumkin. Biroq vaqt o'tgan sayin takroriy mashqlar, doimiy testlar yoki mukofot tizimining bir xilligi foydalanuvchining zerikishiga, motivatsiya va o'rganishga ishtiyoqning yo'qolishiga sabab bo'ladi. (Luarn et al., 2023) Ayniqsa, mustahkam o'quv rejasiz o'rganayotganlar bu muammoga tez duch keladi. Shaxsiy kuzatishlarim misolida shuni ayta olamanki, ayniqsa yosh bolalarda bu holat ko'p uchraydi. Aksariyat bolalarda 1-2haftadan so'ng o'rganishga bo'lgan qiziqish keskin pasayishni

boshlaydi va oxir-oqibat bir xillikdan zerikish sababli o'zlashtirish jarayoni butkul to'xtab qoladi.

2. Chalg'ituvchi omillar - Mobil qurilmalarda ishlash paytida foydalanuvchi ko'p hollarda boshqa ilovalardan keladigan bildirishnomalar, ijtimoiy tarmoqlar yoki reklamalarga chalg'iydi. Bu esa o'quv jarayonining samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

3. Texnik va internetga aloqador muammolar

Aksar ilovalar onlayn ishlaydi va turli kontentlar (video, audio, rasm, testlar) faqat internet orqali ochiladi. Bu esa tabiiyki, internet aloqasi past tezlikda ishlaydigan va trafik miqdori cheklangan foydalanuvchilar uchun muammo tug'diradi. Shu bilan birga, ba'zida ilovalarda texnik nosozliklar ham kuzatilishi, yangilanish kechikishi yoki ishlashdan to'xtab qolishi ham mumkin.

4. Ko'z salomatligiga salbiy ta'siri - Mobil telefon yoki planshetga uzoq vaqt tikilish, ayniqsa tungi rejimda yoki yoritilmagan holatda foydalanish ko'zga ortiqcha yuk bo'ladi va ko'zning charchashi va xiralashishiga sabab bo'ladi. Uzoq muddatda bu "kompyuter ko'z sindromi" (computer vision syndrome) deb ataluvchi holatga olib keladi. 2021-yildagi BMC Ophtalmology jurnalida chop etilgan tadqiqotda aytilishicha, uzoq vaqt ekran qarshisida ishlaydigan foydalanuvchilarda vaqtinchalik ko'rish buzilishi holatlari sezilarli darajada ortgan. (Lee et al., 2021)

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy mobil ilovalar xorijiy tillarni o'rganish jarayonida samarali vositaga aylangan. Ushbu ilovalar o'rganuvchilarga interaktiv, qulay va individual ta'lim muhitini taklif etadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ular foydalanuvchiga istalgan joy va vaqtda mashq qilish, o'yin shaklidagi topshiriqlar orqali motivatsiyani oshirish imkonini beradi. Shunga qaramay, bu ilovalar mutlaqo mukammal emas. Chunki ilovalardan ortiqcha foydalanish ko'z salomatligiga hamda ijtimoiy hayotga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shunday ekan, mobil til o'rgatuvchi ilovalar tog'ri tanlanganda va muvozanatli ishlatilganda maqsadga muvofiq bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mihaylova, M., Gorin, S., & Reber, T. P. (2022). A Meta-Analysis on Mobile-Assisted Language Learning Applications: Benefits and Risks. *Psychologica Belgica*, 62(1), 252–271.
<https://doi.org/10.5334/pb.1146>
2. Loewen, S., Isbell, D. R., & Sporn, Z. (2020). The effectiveness of app-based language instruction for developing receptive linguistic knowledge and oral communicative ability. *Foreign Language Annals*, 53(2), 209–233.
<https://doi.org/10.1111/flan.12454>
3. Luarn, P., Lin, T.-C., & Chiu, Y.-P. (2023). Investigating the influence of gamification on motivation and language learning achievement among Chinese students. *Frontiers in Psychology*, 14, 1295709.
<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2024.1295709/full>
4. Lee, D. H., Kim, Y. T., Kim, S. H., & Kim, J. S. (2021). A comparison of accommodation and ocular discomfort change according to display size of smart devices. *BMC Ophthalmology*, 21(1), 43.
<https://bmcophthalmol.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12886-020-01789-z>

**TEKNOLOGIK TA'LIM TIZIMIDA METALLGA ISHLOV
BERISH BO'YICHA KOMPETENSIYALARNI
RIVOJLANTIRISHDA O'QUV-PROEKTIV
YONDASHUVNING O'RNI**

Meliziyayeva Saodatxon Ma'murjon qizi
Qo'qon davlat Universiteti Pedagogika fakulteti
Texnologik ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada texnologik ta'lim tizimida metall va metallmas materiallarga ishlov berish bo'yicha kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda o'quv-proektiv yondashuvning mazmuni, metodikasi hamda amaliy samaradorligi yoritilgan. O'quvchilarda amaliy ko'nikma va mustaqil ish olib borish malakasini shakllantirishda loyihaviy faoliyatning o'rni tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: texnologik ta'lim, o'quv-proektiv yondashuv, kompetensiya, metallga ishlov berish, loyiha, amaliy mashg'ulotlar.

Аннотация: В данной статье освещены содержание, методика и практическая эффективность учебно-проективного подхода к формированию профессиональных компетенций по обработке металлов и неметаллов в системе технологического образования. Анализируется роль проектной деятельности в формировании у учащихся практических умений и навыков самостоятельной работы.

Ключевые слова: технологическое образование, учебно-проективный подход, компетентность, металлообработка, проект, практическое обучение.

Abstract: This article highlights the content, methodology and practical effectiveness of the educational and projective approach to the formation of professional competencies in metal and nonmetal processing in the system of technological education. The article analyzes the role of project activities in the formation of students' practical skills and independent work skills.

Keywords: technological education, educational-projective approach, competence, metalworking, project, practical training.

Hozirgi kunda texnologik ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri – ishlab chiqarish talablari asosida kasbiy kompetensiyalarga ega mutaxassislarni tayyorlashdan iborat. Bunda ayniqsa, o'quvchilarning amaliy mashg'ulotlar orqali o'z kasbiy faoliyatini mustaqil tashkil eta olishi katta ahamiyat kasb etadi.

Metallga ishlov berish — bu nazariya bilan cheklanmaydigan, aniq amaliy ko'nikmalarni talab qiladigan fan. Shunday ekan, an'anaviy dars shakllari bilan cheklanish o'quvchilar kompetensiyasini to'liq shakllantira olmaydi. Bu borada zamonaviy yondashuvlardan biri – **o'quv-proektiv yondashuv** (PBL – Project Based Learning) o'zini samarali metodika sifatida namoyon qilmoqda. Ya'ni ushbu yondashuv o'quvchilarning mustaqil bilim olish faoliyatini rag'batlantiruvchi, ularni real hayotdagi muammolar asosida o'rganishga yo'naltiruvchi ta'lim strategiyasidir. Mazkur metodika konstruktivistik yondashuvga asoslangan bo'lib, bunda o'quvchilar tayyor bilimlarni passiv qabul qiluvchi emas, balki faol yaratuvchi sifatida ishtirok etadilar. *Bu yondashuvning asosiy xususiyati* - o'quv faoliyatining markazida **muammo (problema)** va uni **loyiha shaklida hal etish** turadi. O'quvchi real yoki simulyatsiyalangan muammoga duch keladi, uni tahlil qiladi, rejalashtiradi, amaliy faoliyat orqali yechim topadi va uni baholaydi. Bunda o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, tanqidiy tahlil ko'nikmalari, jamoaviy hamkorlik, shuningdek amaliy ish bajarish malakalari faol rivojlanadi.

Shuningdek, PBL yondashuvi o'z ichiga quyidagi tarkibiy bosqichlarni oladi:

- **Muammoni aniqlash:** loyiha mavzusi va asosiy masalalar belgilanadi;
- **Rejalashtirish:** ish rejasini tuzish, vaqt va resurslarni taqsimlash;
- **Amalga oshirish:** metallga ishlov berish bo'yicha amaliy harakatlar bajariladi;
- **Tahlil va refleksiya:** bajarilgan ish baholanadi, xatolar aniqlanadi va tahlil qilinadi;
- **Taqdimot:** loyiha natijalari jamoaga taqdim etiladi.

PBL yondashuvi, shuningdek, interdisiplinar (ya'ni bir nechta fanlarni bog'lovchi) ta'limni ham qo'llab-quvvatlaydi. Metallga ishlov berish bilan bog'liq loyihalarda matematika (o'lchovlar, hisob-kitob), fizika (material xossalari), informatika (dasturlash, chizmalar), iqtisod (xarajat tahlili) fanlari bilan integratsiya qilish imkoniyati mavjud.

Metallga ishlov berish fanida o'quv loyihalarini tashkil etish usullari

Metallga ishlov berish fanida o'quv-proektiv yondashuvni qo'llash orqali o'quvchilarda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, kasbiy faoliyatga tayyorlash va ishlab chiqarish muhitiga yaqinlashtirish imkoniyati paydo bo'ladi. Ushbu metodika asosida turli xil o'quv loyihalarini tashkil etish mumkin bo'lib, ular o'quvchilarning mustaqil ishlashi, jamoada hamkorlik qilish, texnik tafakkur va innovatsion yondashuvini rivojlantirishga xizmat qiladi. Xususan:

Yuqori aniqlikdagi buyumlar loyihasi o'quvchilarning chizma asosida ishlash ko'nikmasini, aniqlikka rioya qilish, murakkab shakldagi metall detallarni texnologik ketma-ketlikda yasay olish malakasini shakllantiradi. Bunday loyihalar doirasida o'quvchi chizmachilik bilimlariga asoslanib, burg'ulash, qirqish, silliqlash kabi amaliy ishlarni aniq o'lchovlar asosida bajaradi. Bu nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki mas'uliyat va mustahkam ish madaniyatini ham rivojlantiradi. **Masalan**, "Formula 1 avtomobillarining yuqori aniqlikdagi metall qismlarini ishlab chiqarish loyihasi"***ni ko'rib chiqamiz. Formula 1 avtomobillarida ishlatiladigan har bir detal — ayniqsa, dvigatel qismlari, suspenziya elementlari yoki tormoz tizimi komponentlari — mikron darajasida aniqlik va mukammallik talab qiladi. Bunday detallarni ishlab chiqarishda yuqori aniqlikdagi chizma va texnologik jarayonlarga qat'iy rioya qilinadi. Loyihaning maqsadi -murakkab shakldagi metall qismlarni yuqori sifatda, o'lchovlar bo'yicha aniq holda ishlab chiqarishdir. Bu jarayonda chizmachilik bilimlari, CNC dastgohlarida burg'ulash, qirqish, silliqlash kabi amaliy ko'nikmalar hamda sifat nazorati asoslari qo'llaniladi. Bu loyiha nafaqat

texnik ko'nikmalarni oshirish, balki yuqori mas'uliyat, ish madaniyati va ishlab chiqarishda standartlarga qat'iy amal qilishni o'rgatadi. Shuningdek, Formula 1 sanoati dunyo bo'ylab eng ilg'or texnologiyalar va innovatsiyalar markazi hisoblanadi, shuning uchun ushbu sohada qo'lga kiritilgan tajriba global miqyosda yuqori baholanadi.

Qo'lda ishlov berishdan avtomatlashtirilgan ishlovga o'tish loyihasi esa CNC (kompyuterli raqamli boshqaruv) dastgohlaridan foydalanishni o'rgatadi. O'quvchilar bir xil detallarning avval qo'lda, so'ngra esa dasturlashtirilgan uskunalar yordamida bajarilish jarayonlarini taqqoslaydi. Bu orqali ularning avtomatlashtirish jarayonlari, raqamli texnologiyalar, G-kodlar asosida dasturlash hamda ishlab chiqarish samaradorligini baholash ko'nikmalari rivojlanadi.

Materiallar taqqoslash loyihasi metall va metallmas materiallarning texnik va fizik xossalarini tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, o'quvchilarga materialshunoslik asoslarini real amaliy topshiriqlar orqali o'zlashtirish imkonini beradi. Ular turli materiallarni bir xil buyum tayyorlashda sinab ko'rish orqali ularning mustahkamligi, egiluvchanligi, korroziyaga chidamliligi kabi jihatlarini solishtiradilar. Natijada, o'quvchilar turli vazifalar uchun mos materialni tanlashga oid texnologik qarorlar qabul qilishni o'rganadilar.

Texnik hujjatlar yaratish loyihasi metallga ishlov berishdagi hujjatlarni rasmiylashtirish madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bunday loyihalarda o'quvchilar texnologik xaritalar, ishlab chiqarish jarayonining smetalari, chizmalar va ishlab chiqarish yo'riqnomalarini tayyorlaydilar. Bu esa ularni texnik tafakkurga ega, real ishlab chiqarish jarayonini hujjatlashtira oladigan mutaxassislar sifatida shakllantiradi. Umuman olganda, ushbu loyihalarning har biri o'z mazmuni va vazifasiga ko'ra, o'quvchilarni texnologik tafakkurga ega bo'lgan, mustaqil qaror qabul qila oladigan, zamonaviy ishlab chiqarish sharoitlariga moslashgan kasbiy shaxs sifatida tayyorlashga xizmat qiladi. Loyiha asosidagi yondashuv

o'quvchilarda nafaqat kasbiy ko'nikmalarni, balki muloqot madaniyati, mas'uliyat, tashabbuskorlik va ijodiy yondashuvni ham shakllantiradi.

O'quv-proektiv yondashuvning afzalliklari va amaliy natijalari

O'quv-proektiv yondashuvning ta'lim jarayonida keng qo'llanilishi ko'plab **afzalliklarni** taqdim etadi, ular o'quvchilarning kasbiy va shaxsiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Birinchi navbatda, *o'quvchi o'qish jarayonida kasbiy faoliyatni amalda sinab ko'radi*, ya'ni u nazariy bilimlarni faqat yodlash bilan cheklanmay, balki ularni real ishlab chiqarish sharoitida, loyihalar ustida ishlash orqali amaliyotda qo'llaydi. Bu esa ta'limning samaradorligini oshiradi, chunki o'rgangan ma'lumotlar va ko'nikmalar darhol mustahkamlanadi va kontekst bilan bog'lanadi.

Shuningdek, o'quv-proektiv yondashuv *tanqidiy va tizimli fikrlashni shakllantiradi*. Loyihani bajarish jarayonida o'quvchilar muammoni aniqlash, uning sabablarini tahlil qilish, samarali yechimlarni izlash va natijalarni baholash kabi bosqichlardan o'tadilar. Bu esa ularning mantiqiy tafakkuri va muammolarni kompleks yondashuv bilan hal qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Masalan, metallga ishlov berish jarayonida yuzaga kelgan texnologik qiyinchiliklarni tahlil qilib, ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqish o'quvchining tanqidiy fikrlashini o'stiradi. Bundan tashqari, *mustaqillik, ijodkorlik va javobgarlik kabi shaxsiy sifatlar rivojlanadi*. Loyihalar ustida ishlashda o'quvchi faqat o'qituvchi ko'rsatmalariga bog'liq qolmay, balki o'z tashabbusi bilan ishlashga majbur bo'ladi, ijodiy yechimlar izlaydi va o'z qarorlariga mas'uliyat bilan yondashadi. Misol uchun, CNC dastgohda ishlov berish loyihasida o'quvchi dasturlashning yangi usullarini mustaqil o'rganib, ularni amalda qo'llash orqali yangi innovatsion yechimlarni ishlab chiqishi mumkin.

O'quv-proektiv yondashuvning amaliy natijalari ham ijobiydir. Avvalo, *o'quvchilar o'z loyihasi ustida ishlagani uchun mas'uliyatliroq yondashadi.*

Loyihaning har bir bosqichida ularning qarorlari va harakatlari aniq natijaga olib kelishini tushunishlari natijasida, ular o'z ishiga jiddiy yondashadilar. Bu esa sifat va samaradorlikni oshiradi. Shuningdek, ko'plab ta'lim muassasalari va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasida hamkorlik yo'lga qo'yilib, o'quvchilar real ishlab chiqarish muhitida loyiha ishlari bajaradilar. *Ishlab chiqarish korxonalari bilan hamkorlikda loyihalar tayyorlanishi* o'quv jarayonini yanada realistik va amaliy ahamiyatga ega qiladi. Masalan, metallni qayta ishlash zavodi bilan hamkorlikda bajarilgan loyiha o'quvchilarga sanoat standartlariga mos keladigan mahsulotlar yaratish imkonini beradi. Natijada, *bitiruvchilarning ishga tayyorlik darajasi ortadi*. O'quv-proektiv yondashuv orqali shakllangan kompetensiyalar nafaqat nazariy bilimlarga, balki amaliy tajribaga ham tayangan bo'lib, yangi mutaxassislar mehnat bozorida raqobatbardosh bo'ladilar. Bu ta'lim tizimining samaradorligini oshirish va kadrlar tayyorlash sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu tariqa, o'quv-proektiv yondashuvning afzalliklari va uning amaliy natijalari kasb-hunar ta'limining sifatini oshirishda muhim vosita bo'lib, zamonaviy ta'lim jarayonida keng qo'llanishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. N.A. Mahmudova. Metallarga bosim bilan ishlov berish asoslari. O'quv qo'llanma. – T.:2020 - 200 b // <https://lib.jdpu.uz/storage/uploads/files>
2. Практические аспекты проектного обучения при изучении дисциплины «Разработка информационных систем». Римма Д. Гутгартс. 2020. С-51-60. DOI: 10.17323/2587-814X.2020.1.51.61
3. Жигалова Ольга Павловна. Проектно-технологический подход обучения как основа подготовки учителя к реализации профессиональной деятельности в информационном обществе. 2018. <https://mir-nauki.com/PDF/55PDMN617>

4. P. I. Obe, A. O. Ezeama, T. C. Ogbuanya and E. O. Ede.
DEVELOPMENT AND VALIDATION OF COMPETENCY-
BASED INSTRUMENT FOR ASSESSING MECHANICAL
METALWORK TECHNOLOGY OPERATIONS OF
TECHNICAL COLLEGES. Vol. 38, No. 4, October 2019. P-887.

[file:///C:/Users/user/Downloads/ajol-file-
journals_483_articles_191761_submission_proof_191761-5701-486376-
1-10-20191212.pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/ajol-file-journals_483_articles_191761_submission_proof_191761-5701-486376-1-10-20191212.pdf)

5. Jalinus, N., Syahril, S., Nabawi, R. A., Arbi, Y. (2020). "How
Project-Based Learning and Direct Teaching Models Affect Teamwork and
Welding Skills Among Students." *International Journal of Innovation,
Creativity and Change*, 11(11), 85–111. DOI: [ED610846](https://doi.org/10.24018/ijicc.v11i11.85-111)

**MUHAMMAD YUSUF SHE'RIYATIDA METAFORANING
QO'LLANISHI**

Gulshanoy Abdulboriyeva

Namangan davlat universiteti

filologiya fakulteti 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Muhammad Yusuf ijodining lingvopoetik tahlili batafsil ko'rib chiqilgan. Shoir she'rlarida ishlatilgan metaforalar tahlili orqali ularning mavzu ko'lami va ifoda uslublari ochib berilgan. Maqolada metaforalarning adabiy va estetik ahamiyati, shuningdek, ularning she'riyatdagi o'ziga xosligi va obrazlilik darajasi yoritilgan. Muhammad Yusufning til boyligi va poetik mahorati, uning asarlarida inson ruhiyatini chuqur anglash va ta'sirchan ifoda topish usullari tahlil qilingan. Shu bilan birga, maqola shoirdagi ma'naviy va falsafiy g'oyalar metaforalarda qanday aks etishini ham ta'kidlaydi.

Аннотация: В этой статье подробно рассматривается лингвопоэтический анализ творчества Мухаммеда Юсуфа. Посредством анализа метафор, используемых в стихах поэта, раскрывается их предметный масштаб и способы выражения. В статье освещается литературно-эстетическое значение метафор, а также их своеобразие и уровень образности в поэзии. Языковое богатство и поэтическое мастерство Мухаммеда Юсуфа, его произведения анализируют способы глубокого понимания человеческой психики и обретения выразительного выражения. Однако в статье также подчеркивается, как духовные и философские идеи поэта отражаются в метафорах.

Abstract: This article examines in detail the linguistic and poetic analysis of the work of Muhammad Yusuf. Through the analysis of metaphors used in the poet's poems, their subject scale and ways of expression are revealed. The article highlights

the literary and aesthetic significance of metaphors, as well as their originality and level of imagery in poetry. The linguistic richness and poetic skill of Muhammad Yusuf, his works analyze ways to deeply understand the human psyche and gain expressive expression. However, the article also highlights how the poet's spiritual and philosophical ideas are reflected in metaphors.

Kalit soʻzlar: *lingvopoetik tahlil, koʻchim, metafora, oʻxshatish, oʻxshashlik, uslub.*

Ключевые слова: лингвопоэтический анализ, троп, метафора, сравнение, сходство, стиль.

Keywords: linguopoetic analysis, trope, metaphor, simile, similarity, style.

Tilimiz oʻzining yoqimlilik, shiraliligi, estetik taʼsir doirasi, betakror maʼno jilosi, koʻchma maʼnodagi nozik qochirimlari bilan qimmatlidir.

Ana shunday goʻzal ifoda vositalaridan biri metaforalardir.

“Metafora” (yunoncha metaphora- koʻchirish) – maʼno koʻchishining keng tarqalgan turlaridan biri, narsa-hodisalar orasidagi oʻxshashlikka asoslanuvchi koʻchim turidir¹.

Metafora nutqqa obrazlilik, ekpressiv boʻyoq beradi, tilning estetik funksiyasini kengaytiradi. Xususan, Arastu oʻzining “Ritorika” asarida quyidagi fikrni ifodalaydi: “Metafora yuksak darajada aniqlik, yoqimlilik, oxorlilik jozibasiga ega, undan oʻrinli foydalanish nuqtni bezaydi”²

Muhammad Yusuf sheʼriyati – sodda, nafis va xalqchil metaforik birliklarga boyligi bilan qimmatlidir:

Kuzgi paykal – jazirama saraton.

Va yelkaga botgan ming igna – oftob.

¹ Quronov D. Adabiyotshunoslik lugʼati. – Toshkent; 2010-yil.

² OʻZME. Birinchi jild. – Toshkent. – 2000 yil

*Do'lda qolgan ko'chatiga achinib,
Ho'ngir- ho'ngir yig'lay olgan azamat,
Brigadirlar ismi inqilob.*

Parchada jazirama saraton paytida, quyosh tig'ida mehnat qilayotgan inson holati shoirning nozik taxayyuli orqali obrazli manzara hosil qilgan. Bu o'rinda quyosh nurlari go'yo ignalar kabi tasvirlanib, nurlarning insonga ta'siri esa o'xshatish asosini tashkil qilmoqda. Ko'rinadiki, shoir metaforalari murakkab manzarani oddiy, yusufona uslubda tasvirlay olishi bilan ahamiyatlidir.

Shuningdek, shoir she'riyatida yurak, qalb, ko'ngil tushunchalari yetakchi mavzulardan biri bo'lib, o'ziga xos ifodaviylik kasb etadi:

*Bir kuni bexosdan uyg'onib ketsam,
Yig'lab o'tiribdi yuragim yum-yum.*

(“Yurak”)

Yuqoridagi misralarda “yig'lamoq” holat fe'lining yurakka nisbatan qo'llanishi metaforaga asos bo'lishi bilan birga badiiy tasvirning bo'yoqdorligini, poetikligini yanada oshirgan. Shuningdek, shoir “yum-yum” holatga taqlidni bildiruvchi takroriy so'zdan -foydalanish orqali tilimizning emotsional-ekspressiv ta'sir kuchini yaqqol yuzaga chiqargan.

Keyingi misralarda esa shoirning oddiy so'zlar orqali insonning murakkab va tushunarsiz tuyg'ularini naqadar nafislik bilan tasvirlay bilish qobiliyati yaqqol seziladi. Albatta, metafora bu o'rinda ham metafora yetakchi ifoda vositasidir:

*Bog'lardagi gul, yaproq
Endi menga do'st, o'rtoq
Gulxan bo'lib charsillab*

Bag'ri dilim yonar, voh.

(“Qo‘shiq”)

Mazkur parchada gulxanning yonishi va dilning “yonishi” o‘rtasidagi nisbiy o‘xshashlik metaforaga asos bo‘lgan bo‘lsa, “charsillab” taqlid asosli yasama fe‘l ma‘noni noziklashtirishga xizmat qilgan.

Yoki:

Osmon olis, osmon jim

Osmon quloq soladi.

Yuragimni sog‘inchim

G‘ijjak qilib chaladi.

(“Yor-yor”)

Bu namunada esa shoir “osmon”, “yurak”, “sog‘inch” leksemalarini jonlantirish bilan metafora hosil qiladi: sog‘inch yurakni shu darajada azoblamoqdaki, hatto uni g‘ijjak qilib chalmoqda, osmon esa undan chiqayotgan nolali, mahzun tovushlarni olislardan jimgina kuzatmoqda.

Shoir ijodini, albatta, tabiat tasvirisiz tasavvur etish qiyin:

Bahorda ko‘p og‘ir,

Qiqirlab tursa,

Tizzangga suyaklib lolaqizg‘aldoq.

Yalang‘och novdalar pichirlab tursa,

Kuzda, sukunatga cho‘kkanda chorbog‘.

(“Bahorda ko‘p og‘ir”)

Ushbu miralardagi *ikki fasl*: zumrad bahor va oltin kuz tabiati tasvirlanib, shoirning teran nigohliligi, ziyrak kuzatishlari mahsulini ko'rsatadi. Tabiatning bahoriy ko'rinishi tizzaga "*suykalib*", "*qiqirlab*" turgan lolaqizg'aldoq orqali ifodalangan bo'lsa, kuzda barglari to'kilgan daraxt shohlarining shamolda tebranib turishi "*pichirlab turmoq*" ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasi orqali sodda va nafis tasvirlangan.

Yoki:

Sarin sabo qo'shiqlar aytar,

Maysaga yonboshlab tinglar shudringlar

Oq shiypon ortidan mo'ralar oftob

Hey, qizlar, turinglar.

(“Istak”)

Yuqoridagi to'rtlikning barcha misralarida ma'no ko'chishi mavjud. Sabo – tongda esadigan mayin shamolni go'yo "*qo'shiq aytayotganday*", shudringlar bu qo'shiqni "*maysaga yonboshlab tinglayotganday*", oftobning esa shiypon ortidan "*mo'ralab*" chiqib kelayotganini obrazli tasvirlash orqali ijodkor tong portretini yaratadi.

Dala yo'lida qurib qolgan yalpizning zori.

Shotutlarning suvga tushgan ko'zyoshlaridek.

(“Vatan”)

Ushbu namunada esa shotut leksemasining „qizillik” semasini ko'zyoshlarga ko'chirish orqali metafora hosil qilingan. Demak, dala yo'lida qurib qolgan yalpiz qizil, ya'ni qonli yoshlar to'kmoqda.

Bundan tashqari, shoir ijodida metaforik epitetning go'zal namunalarini ham uchratish mumkin:

a) *Bobomning yuzlari oqargan qorday*

...Oh oltin bobom-a, voh tilla bobom

(“Tushimga kiradi

Qodiriy bobom”)

b) *Men esa yashadim olisda bebosh,*

Tilla sirg‘alarning jarangi aro.

O‘sdi, o‘saverdi yurak – xarsangtosh,

Bolangga o‘xshamay turibman qara.

(“Ko‘ngil shodligiga yo‘qdir nihoya”)

Dastlabki namunada oltin, tilla kabi ot turkumidagi so‘zlar gap tarkibida aniqlovchi vazifasida qo‘llanib, shaxs oti (bobo)ni sifatlaymoqda. Ma‘lumki, oltin (tilla) – yuqori qiymatga ega bo‘lgan, tabiatda erkin holda uchraydigan modda. Insonga nisbatan qo‘llanganda esa qadri baland, kam topiladigan, aziz va mo‘tabar kabi ma‘nolarni anglash mumkin.

Keyingi misolda esa metaforik epitetni ajratilgan bo‘lak sifatida ko‘rsatish shoir anglatmoqchi bo‘lgan mazmunni yanada oydinlashtiradi. Narsaga nisbatan qo‘llanadigan xarsangtosh so‘zi mavhum otga qo‘shilib, shoir nuqtning estetik ta‘sirini kuchaytirgan.

Yuqoridagi tahlil va natijalardan anglashiladiki, Muhammad Yusuf she‘riyatida metafora shunchaki poetik bo‘yoq emas, balki shoir taxayyulining naqadar teranligi, so‘z tanlash mahoratining nafisligini ko‘rsatuvchi omildir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Quronov D. Adabiyotshunoslik lug‘ati. – Toshken – 2010-yil.
2. O‘ZME. Birinchi jild. – Toshkent – 2000-yil.

3. Uluqov N., Solixo‘jayeva H. Habib Sa‘dulla she‘riyati lingvopoetikasi. Namangan – 2017.
4. Abduolimova M., Isaqova O. Metaforaning tilshunoslikdagi o‘ziga xos ahamiyati va uning turlari. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social science, 4(01), 689-693.
5. Mirzayeva D., Xojiyeva S. Metaforaning mohiyati va turlari. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social science, 3(4/2), 436-441.
6. Muhammad Yusuf she‘riy to‘plamlari.

**XALQ HUNARMANDCHILIGINI O‘QITISHDA
INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANIB
O‘QITISH SAMARADORLIGI**

Tojidinova Ruxshonaxon Nabi qizi
Qo‘qon davlat Universiteti Pedagogika fakulteti
Texnologik ta'lim yo'nalishi 1 kurs talabasi

Annotatsiya: Bugungi kunda xalq hunarmandchiligi nafaqat milliy madaniyatimizning muhim qismi sifatida, balki iqtisodiyotni diversifikatsiyalash va ish o‘rinlarini yaratishda ham katta ahamiyatga ega. Xalq hunarmandchiligini o‘qitishda bunday texnologiyalarning qo‘llanilishi o‘quvchilarning amaliy ko‘nikmalarini yaxshilash, ijodkorlikni rivojlantirish va o‘rganish jarayonini soddalashtirishga yordam beradi. Mazkur maqolada xalq hunarmandchiligi sohasida innovatsion texnologiyalardan foydalanishning o‘qitish samaradorligiga ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda zamonaviy texnologiyalar orqali ta’lim sifatini oshirish usullari, amaliy qo‘llanilishi va natijalari o‘rganiladi.

Kalit so‘zlari: Xalq hunarmandchiligi, innovatsion texnologiyalar, ta’lim samaradorligi, zamonaviy o‘qitish metodlari, interaktiv o‘quv usullari, amaliy ko‘nikmalar, raqamli texnologiyalar.

Аннотация: Сегодня Народные промыслы имеют большое значение не только как важная часть нашей национальной культуры, но и для диверсификации экономики и создания рабочих мест. Применение таких технологий в обучении народным промыслам способствует совершенствованию практических навыков учащихся, развитию творческих способностей, упрощению процесса обучения. В данной статье анализируется влияние использования инновационных технологий в сфере народных промыслов на эффективность обучения. В исследовании исследуются методы, практическое применение и результаты повышения качества образования с помощью современных технологий.

Ключевые слова: народные промыслы, инновационные технологии, эффективность обучения, современные методы обучения, интерактивные методы обучения, практические навыки, цифровые технологии.

Abstract: Today, folk crafts are of great importance not only as an important part of our national culture, but also for economic diversification and job creation. The use of such technologies in teaching folk crafts contributes to the improvement of students' practical skills, the development of creative abilities, and the simplification of the learning process. This article analyzes the impact of the use of innovative technologies in the field of folk crafts on the effectiveness of education. The study examines the methods, practical applications and results of improving the quality of education through modern technology.

Keywords: folk crafts, innovative technologies, learning efficiency, modern teaching methods, interactive teaching methods, practical skills, digital technologies.

Xalq hunarmandchiligi – bu asrlar davomida shakllangan, xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi, estetik qarashlari va hayotiy tajribasining mujassamidir. U nafaqat kundalik ehtiyojlarni qondirish vositasi, balki xalqning ichki dunyosi, tafakkuri, didi va mahoratini ifodalaydi. Har bir mintaqaning o‘ziga xos hunar turlari mavjud bo‘lib, ular shu hududning tarixiy, madaniy va ijtimoiy xususiyatlarini aks ettiradi. Masalan, Buxoro zardo‘zligi, Marg‘ilon atlaschilik san’ati, Xiva yog‘och o‘ymakorligi yoki Qumqurg‘on kulolchilik maktabi – bular xalqimizning bebaho boyligidir. Hunarmandchilikning o‘rganilishi yosh avlodga nafaqat mahorat, balki qadriyat, mehnatga hurmat, sabr-toqat va estetik didni singdiradi. Ayniqsa, hozirgi globallashuv davrida milliy madaniyatni saqlash va rivojlantirishda xalq hunarmandchiligining roli beqiyosdir. Bu san’at turlari orqali yoshlar o‘z ildizlarini

anglaydi, o'z millatiga, tarixiga nisbatan faxr tuyg'usini his etadi. Shuningdek, bu soha orqali madaniy merosning uzluksizligi ta'minlanadi.

Iqtisodiy nuqtai nazardan qaralganda esa, hunarmandchilik faoliyati kichik va o'rta tadbirkorlikning rivojlanishiga xizmat qiladi. Mahalliy aholi orasida ish o'rinlari yaratilib, oilaviy daromadlar oshiriladi. Ayniqsa, chekka hududlarda bu faoliyat kambag'allikni qisqartirish va aholining turmush darajasini yaxshilashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Turizm sohasining rivojlanishi bilan xalq hunarmandchiligi mahsulotlariga bo'lgan talab ham ortib bormoqda, bu esa yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Ta'lim nuqtai nazaridan esa, xalq hunarmandchiligini o'qitish – bu nafaqat kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish, balki shaxsiy rivojlanish, mehnatga munosabat, ijodkorlik va mustaqil fikrlash kabi muhim kompetensiyalarni rivojlantirishdir. Hunarmandchilik darslari orqali o'quvchilar real hayot bilan bog'liq tajriba orttiradi, o'z ijtimoiy va iqtisodiy hayotida foydali bo'lishi mumkin bo'lgan hunarni egallaydi. Shu sababli, xalq hunarmandchiligining o'qitilishi va yoshlar orasida targ'ib qilinishi – bu nafaqat milliy madaniyatni asrash, balki barqaror iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishga xizmat qiluvchi omil sifatida ko'rilishi zarur. Bu boradagi ishlarni tizimli va zamonaviy yondashuv asosida olib borish, ayniqsa, innovatsion texnologiyalarni jalb etgan holda amalga oshirish dolzarb hisoblanadi.

Innovatsion texnologiyalarning ta'limdagi o'rni borasida gapirganimizda esa axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi o'quv jarayonini modernizatsiya qilish, interaktiv metodlar asosida bilim berish va ta'lim sifatini oshirish imkoniyatini yaratmoqda. Ayniqsa, amaliy yo'nalishdagi ta'limda innovatsion texnologiyalarning qo'llanilishi o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, kasbiy ko'nikmalarni tez va chuqur egallashini ta'minlamoqda. Innovatsion texnologiyalar orqali an'anaviy ta'lim shakllari o'rniga interaktiv, vizual va amaliy yondashuvlar keng joriy qilinmoqda.

Masalan, **interaktiv o'quv platformalari** orqali o'quvchilar masofaviy tarzda bilim olish, topshiriqlar bajarish va o'qituvchi bilan onlayn muloqot qilish imkoniga ega bo'lmoqda. Bu esa ayniqsa pandemiya sharoitida yoki geografik jihatdan chekka hududlarda yashovchi o'quvchilar uchun katta imkoniyatdir. Shuningdek, **3D modellashtirish** texnologiyalari murakkab obyekt va jarayonlarni ko'rgazmali shaklda tasvirlab, o'quvchilarga mavzuni tezroq anglash va xotirada saqlash imkonini beradi. Masalan, hunarmandchilik buyumlarini 3D formatda yaratish yoki ularning ichki tuzilishini o'rganish orqali o'quvchilar real hayotga yaqin tajriba orttiradi.

Virtual reallik (VR) texnologiyasi orqali esa o'quvchi real muhitga yaqinlashtirilgan sun'iy muhitda o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladi. Hunarmandchilikda bu texnologiya yordamida murakkab ishlov berish jarayonlari, asbob-uskunalardan foydalanish usullari xavfsiz tarzda simulyatsiya qilinadi. Bu o'quvchining xatolardan qo'rqmasdan o'rganishiga, tajriba orttirishiga xizmat qiladi. **Kengaytirilgan reallik (AR)** texnologiyasi esa real jism yoki jarayonga qo'shimcha virtual axborot (matn, grafik, video) joylashtirish orqali bilim olishni boyitadi. Misol uchun, o'quvchi smartfon yoki planshet orqali hunarmandchilik buyumiga qarab turgan paytda, ekran orqali bu buyum haqida texnik ma'lumotlar, ishlab chiqarish bosqichlari yoki tarixiy izohlar ko'rsatilib turadi. Innovatsion texnologiyalar, shuningdek, o'qituvchi faoliyatini ham yengillashtiradi. Dars jarayonini avtomatlashtirish, natijalarni monitoring qilish, o'quvchilarning faolligini baholash va individual yondashuvni qo'llash imkoniyatlari yaratiladi. Bu esa ta'lim sifati va samaradorligini oshirish bilan birga, o'quvchilar bilan ishlashda yangi yondashuvlar joriy etish imkonini beradi.

Amaliyotda innovatsion texnologiyalarni joriy etgan holda o'qitish jarayoni sezilarli darajada ijobiy natijalarni berdi.

- O‘quvchilarning nazariy bilimlarni o‘zlashtirish darajasi an’anaviy metodlarga nisbatan yuqoriligi bilan ajralib turdi. Innovatsion vositalar orqali mavzularni vizual va interaktiv tarzda bayon etish o‘quvchilarning mavzuga nisbatan qiziqishini oshirib, bilimlarni chuqurroq va uzoqroq muddatga eslab qolishiga xizmat qildi.

- Amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish jarayonida ham ijobiy o‘zgarishlar kuzatildi. Xususan, o‘quvchilar asbob-uskunalar bilan ishlashda yanada ishonchli, tezkor va aniqlik bilan harakatlana boshladilar. 3D modellash, virtual muhitda mashq bajarish imkoniyati o‘rgatilayotgan hunar elementlarini chuqurroq anglashga yordam berdi.

- Shuningdek, innovatsion yondashuvlar o‘quvchilarning ijodiy fikrlashi va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirdi. O‘quvchilar o‘z dizayn va loyihalarini ishlab chiqish, yangi g‘oyalar ilgari surish va ularni amaliyotga tatbiq etish orqali kasbga yangicha yondasha boshladilar. Bu esa ular orasida o‘zini ifoda etish, tashabbuskorlik va mas’uliyat kabi muhim kompetensiyalarning shakllanishiga olib keldi.

- O‘qituvchilar nuqtayi nazaridan qaralganda, innovatsion texnologiyalar ta’lim jarayonini monitoring qilish, o‘quvchilarning faolligini baholash va individual yondashuvni qo‘llash imkoniyatlarini kengaytirdi. O‘quvchilarning faol ishtiroki va real vaqt rejimida natijalarni kuzatish imkoniyati, o‘quv rejalarini yanada moslashtirish va takomillashtirishga zamin yaratdi.

- Shuningdek, interaktiv vositalar orqali o‘quvchi va o‘qituvchi o‘rtasidagi axborot almashinuvi samarali tus oldi. Bu esa darslarning interaktivligini, muloqotga asoslanganligini va motivatsion jihatdan kuchliroq bo‘lishini ta’minladi.

Umuman olganda, xalq hunarmandchiligi sohasida innovatsion texnologiyalarni ta’limga tatbiq etish nafaqat o‘quv jarayonining sifatini oshirdi, balki uni zamonaviy, raqobatbardosh, qiziqarli va ijodiy muhitga asoslangan shaklga keltirdi. Bu esa, o‘z navbatida, yosh avlodni hunarga qiziqtirish va ularni bozor

talablariga mos malakali kadr sifatida tayyorlashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. *Bu borada bir nechta takliflarni keltirishimiz mumkin:*

1. O'qituvchilarning malakasini oshirish: Hunarmandchilik fanini o'qituvchi mutaxassislarni innovatsion texnologiyalar bo'yicha doimiy ravishda malaka oshirish kurslariga jalb qilish.

2. Maxsus o'quv dasturlarini ishlab chiqish: Zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish uchun metodik asoslangan va amaliyotga yo'naltirilgan maxsus o'quv dasturlarini yaratish.

3. AR/VR texnologiyalarini joriy etish: Virtual va kengaytirilgan reallik vositalarini xalq hunarmandchiligi ta'limiga joriy etish orqali o'quvchilarga xavfsiz va chuqur amaliy tajriba berish.

4. Metodik qo'llanmalar ishlab chiqish: Innovatsion texnologiyalarni qo'llash bo'yicha o'qituvchilar uchun amaliy-metodik qo'llanmalar tayyorlash va ularni muntazam yangilab borish.

5. Innovatsion laboratoriyalar tashkil etish: Kasb-hunar maktablari va kollejlarda qoshida hunarmandchilik yo'nalishida zamonaviy texnologiyalarga asoslangan amaliy mashg'ulotlar uchun innovatsion laboratoriyalar tashkil etish.

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, xalq hunarmandchiligi sohasini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Interaktiv metodlar, raqamli vositalar va zamonaviy texnologiyalar o'quvchilarning nazariy bilimlarini chuqurlashtirib, amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda yuqori natijalar beradi. Shuningdek, o'quvchilarning hunarga bo'lgan qiziqishi ortadi, ijodkorlik va mustaqil fikrlash salohiyati rivojlanadi. O'qituvchilar uchun esa o'quv jarayonini monitoring qilish, baholash va individual yondashuvni qo'llash imkoniyatlari kengayadi. Umuman olganda, innovatsion texnologiyalarni xalq hunarmandchiligi

ta'limiga tatbiq etish orqali kasb-hunar ta'limining zamonaviy, raqobatbardosh va ijodiy modelini yaratish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Umarov, R. (2023). XALQ HUNARMANDCHILIGI BO'YICHA MASHG'ULOTLARNI OTKAZISH METODIKASI. *Физико-технологического образование*, (3). извлечено от <https://science.jdpu.uz/index.php/phys-tech/article/view/9033>

2. Саидазимов, Д., Намиджонова, Д., & Раджабова, Д. (2023). Texnologiya fani darslarida xalq hunarmandchiligini o'rganishning o'ziga xos xususiyatlari. *Современные тенденции инновационного развития науки и образования в глобальном мире*, 1(4). <https://doi.org/10.47689/STARS.university-pp50-52>

3. Z.Murtozayev. Xalq hunarmandchiligi texnologiyalarini o'qitish. O'quv qo'llan ma. —T.. «Fan va texnologiya», 2017, 188 bet.

4. Feruza Abdulhayeva. TA'LIMDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING O'RNI. 2022. B-905-909

5. Tolipov U., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiya nazariya va amaliyot. T. Fan, 2005. 205 b.

АДАПТАЦИЯ СТУДЕНТОВ К НОВОМУ ЭТАПУ
ЖИЗНИ: СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ И
ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ

Ф.Х. Сирожиддинова, доцент кафедры

Педагогики и психологии АГПИ студентка 1- курса

Махмудова Сарвиноз Жахонгир кизи

Annotation: The article examines the main aspects of students' adaptation to a new stage of life — the transition from school to university education. It analyzes forms of adaptation (academic, social, psychological), challenges faced by students, and the role of parents, teachers, and peers in successful adaptation. Practical recommendations, real-life case studies, and references to scientific research are provided. The conclusion emphasizes the importance of comprehensive support for students during the adaptation period.

Keywords: student adaptation, student life, academic adaptation, social support, psychological resilience, curatorial assistance, parental support.

Annotatsiya: Maqolada talabalarning hayotning yangi bosqichiga — maktabdan universitet ta'limiga o'tishdagi moslashuvining asosiy jihatlari ko'rib chiqiladi. Moslashuv turlari (akademik, ijtimoiy, psixologik), talabalar duch keladigan qiyinchiliklar hamda ota-onalar, o'qituvchilar va tengdoshlarning muvaffaqiyatli moslashuvdagi roli tahlil qilinadi. Amaliy tavsiyalar, real hayotiy holatlar va ilmiy tadqiqotlarga havolalar keltiriladi. Xulosa sifatida talabalarni moslashuv davrida har tomonlama qo'llab-quvvatlashning ahamiyati ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: talabalarning moslashuvi, talaba hayoti, akademik moslashuv, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, psixologik barqarorlik, kuratorlik yordami, ota-ona qo'llab-quvvatlashi.

Аннотация: В статье рассматриваются основные аспекты адаптации студентов к новому этапу жизни — переходу от школьного к студенческому образованию. Анализируются формы адаптации (академическая, социальная, психологическая), трудности, с которыми сталкиваются студенты, а также роль родителей, преподавателей и сверстников в успешной адаптации. Приводятся практические рекомендации, примеры реальных кейсов и ссылки на научные исследования. Сделан вывод о важности комплексной поддержки студентов в адаптационный период.

Ключевые слова: адаптация студентов, студенческая жизнь, академическая адаптация, социальная поддержка, психологическая устойчивость, кураторская помощь, родительская поддержка.

Введение: Переход от школьного этапа к студенческой жизни сопровождается серьезными изменениями в образе жизни, окружении и уровне ответственности. Студенты сталкиваются с необходимостью самостоятельно принимать решения, выстраивать новые социальные связи, адаптироваться к иным формам учебной деятельности и требованиям преподавателей. В этот период крайне важно обеспечить условия, которые помогут студенту пройти адаптационный период с минимальными потерями и максимальной пользой. Понятие адаптации и ее основные виды в студенческом возрасте. Адаптация — это процесс активного приспособления индивида к условиям внешней среды. В рамках студенческой жизни она охватывает три ключевых направления: Академическая адаптация — умение усваивать учебный материал в новом формате (лекции, семинары, самостоятельная работа). Социальная адаптация — установление новых

социальных связей: с одногруппниками, преподавателями, сотрудниками университета.

Психологическая адаптация — внутреннее принятие новых условий, развитие устойчивости к стрессу, осознание своей новой роли. Эти формы тесно взаимосвязаны и определяют общее качество адаптационного процесса.

Основные трудности адаптационного периода.

Наиболее распространенные проблемы студентов в начале обучения: Отрыв от привычной среды: студенты, особенно иногородние, переживают отрыв от семьи, друзей, прежнего образа жизни. Проблемы в коммуникации: сложности при установлении контакта с сокурсниками, боязнь проявить инициативу. Учебный стресс: новый формат подачи материала, отсутствие контроля со стороны преподавателей, необходимость самостоятельно распределять нагрузку. Эмоциональное напряжение: страх не справиться с требованиями, неудачи на первых экзаменах, сомнения в выборе профессии.

Финансовые трудности: студентам нередко приходится совмещать учебу и работу, что усиливает стресс. Эти факторы, действуя совместно, могут спровоцировать апатию, тревожность и даже депрессивные состояния. Поощрение инициативности со стороны учителей, принятия собственных решений помогает развить студенту уверенность в себе. Благодаря чему студент будет без страха проявлять свои таланты и интересы. Обсуждение целей, распределение учебной нагрузки, помощь в организации быта (особенно у иногородних). Важно, чтобы родители сохраняли баланс между контролем и доверием. Образовательное учреждение имеет огромный потенциал влияния на адаптацию студента: Кураторская работа. Закрепление за группой преподавателя-наставника помогает студентам легче

ориентироваться в системе вуза. Гибкость в обучении: преподаватели, использующие интерактивные методы, формируют у студентов активную позицию в обучении. Связи с учителями и администрацией института, снижают тревожность студентов и повышают уровень доверия. Психологическая служба вуза: наличие квалифицированной помощи способствует профилактике эмоционального выгорания. Интеграционные мероприятия: дни первокурсника, студенческие фестивали, адаптационные курсы помогают студентам быстрее влиться в коллектив и проявлять себя.

Роль сверстников и друзей. Социальная среда — один из важнейших факторов адаптации. Друзья и сокурсники могут: Обеспечивать чувство принадлежности: студент чувствует себя частью коллектива, что снижает тревожность. И помогает им осваивать предметы, через беседы и советы друзей. Выступать источником поддержки: обмен опытом, совместная подготовка к экзаменам, эмоциональная разрядка. Стимулировать активность: участие в мероприятиях, вовлеченность в жизнь факультета, волонтерская деятельность. Формировать ценности: общение с единомышленниками способствует развитию личностных установок, расширению кругозора. Неформальные связи часто становятся опорой в трудные моменты и служат базой для будущего профессионального взаимодействия.

Президент Шавкат Мирзиёев 14 февраля провел встречу с представителями молодежи. В формате видеоконференции обсуждены меры по дальнейшему расширению возможностей для молодых людей. В начале встречи глава государства выразил радость от возможности вновь встретиться с молодежью и назвал ее «золотым фондом нашего народа». Одним из наиболее эффективных способов борьбы с бедностью является образование. Поэтому будут созданы условия для того, чтобы хотя бы один ребенок в

малообеспеченной семье получил высшее образование путем предоставления беспроцентных образовательных кредитов, дополнительных грантов и помощи в оплате контракта. Для талантливых молодых людей из социально уязвимых семей будет запущен новый проект «Светлое будущее» по обучению за рубежом. Агентство по делам молодежи окажет поддержку каждому студенту, обучающемуся за рубежом, а образованные молодые люди будут направляться в зарубежные вузы из топ-100 с покрытием расходов на обучение и проживание. Выпускники, получившие образование за рубежом, будут включены в национальный кадровый резерв и приняты на работу в государственные органы без конкурса. Кроме того, молодым ученым до 35 лет, получившим ученую степень в престижных международных университетах, будет предоставлена беспроцентная ссуда до 800 миллионов сумов на приобретение жилья сроком до 10 лет. Размер единовременного денежного вознаграждения для победителей и призеров престижных международных научных олимпиад будет увеличен в 5 раз. Учитывая все трудности обучения, правительство государства создает все возможные шансы на образование: Выделяет стипендии, а чтобы поддержать Start-up проекты выделяются кредиты без процентов.

Рекомендации по эффективной адаптации: Для более мягкого и продуктивного прохождения адаптационного периода можно рекомендовать:

Поддерживать регулярную связь с семьёй: Быть в курсе какие отношения с родителями у студентов. Если есть какие то проблемы, то помогать решить их через беседу с психологом института. Знать психологическое состояние студента. Пользоваться всеми предложенными возможностями: консультации , с психологом, изучать медитации. Учиться сдерживаться, проявлять свои хорошие стороны. Кружки драмы, поэзии и кружки читателей. То есть

контролировать свое свободное время. Командные проекты. Они помогают, студентам адаптироваться в группе, легче узнавать друг друга, и научиться коммуникации в команде.

Развивать навыки тайм-менеджмента:

Установка целей

SMART-цели:

S (Specific) — конкретными

M (Measurable) — измеримыми,

A (Achievable) — достижимыми,

R (Relevant) — актуальными,

T (Time-bound) — ограниченными во времени. Пример: Не «выучить математику», а «решить 20 задач по алгебре до пятницы».

Советы: Планируйте неделю в воскресенье. Делайте ежедневные списки задач. Используйте метод "3 главных задачи в день" — выбирай три ключевые цели на день. Заведите блокнот для записи. Примерный распорядок дня студента:

Время	Деятельность
07:00–08:00	Подъём, зарядка, завтрак
08:00–12:00	Учёба / пары
12:00–13:00	Обед, отдых
13:00–16:00	Самостоятельная работа, задания
16:00–17:00	Прогулка, отдых
17:00–19:00	Учёба или хобби
19:00–21:00	Вечер, досуг, ужин
21:00–22:00	Подготовка ко сну

Заключение

Адаптация студентов к новому этапу жизни — процесс комплексный и многоуровневый. Он зависит как от внутренних ресурсов самого студента, так и от условий, которые ему создают окружающие: семья, вуз, преподаватели, друзья. На этом этапе формируются новые социальные связи, меняется ритм жизни, появляются новые обязанности и ожидания, что требует от студента гибкости, эмоциональной устойчивости и умения быстро приспосабливаться к изменяющимся условиям.

Особенно значимую роль в успешной адаптации играет образовательная среда вуза, где важны не только академические требования, но и поддержка со стороны преподавателей, наличие психологической помощи, доступ к внеучебной деятельности и благоприятный морально-психологический климат. Не менее важно и участие семьи, которая может выступать источником эмоциональной поддержки и стабильности.

Таким образом, адаптация — это не только индивидуальный путь каждого студента, но и совместная задача всех субъектов образовательного процесса. Создание условий, способствующих снижению стресса, формированию чувства безопасности и принадлежности, развитию навыков самоконтроля и коммуникации — основа для успешного вхождения студента в новый жизненный этап. Комплексная поддержка и внимательное отношение к индивидуальным особенностям позволяют значительно повысить уровень адаптации и, как следствие, успешности обучения и саморазвития.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА:

1. Ш.М.Мирзиёев провел встречу с представителями молодежи. В формате видеоконференции обсуждены меры по дальнейшему расширению

возможностей для молодых людей "Встречас молодежью " 14
февраля 2025 год Uzinfocom .

2. Ахмедова, З. Трудности социальной адаптации
студентов в вузе // Центр научных публикаций VuxDU. 2022

год № 17.

3. Ильина, И. В. Психологические аспекты социализации и адаптации
студентов в вузе 2016 год.

4. Ковалев, А. М., Соловьева, Т. Л. Социальная поддержка студентов в
процессе адаптации в вузе. Психологические исследования 2019 год Стр:
45–58..

**TA'LIM JARAYONIDA ZAMONAVIY, INNOVATSION
PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI
QO'LLASHNING SAMARADORLIGI**

**Olimova Nilufarxon Doniyorjon qizi
Qo'qon davlat Universiteti Pedagogika fakulteti
Texnologik ta'lim yo'nalishi 1 kurs talabasi**

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati va samaradorligi tahlil qilingan. O'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish, ijodiy fikrlash va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda interaktiv yondashuvlarning roli yoritilgan. Shuningdek, ta'lim sifati va natijadorligini oshirishda raqamli texnologiyalarning tutgan o'rni ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Ta'lim jarayoni, innovatsion texnologiyalar, pedagogik metodlar, interaktiv yondashuv, o'quv motivatsiyasi, raqamli ta'lim.

Аннотация: В данной статье анализируется значение и эффективность использования инновационных педагогических технологий в современном образовательном процессе. Освещается роль интерактивных подходов в повышении интереса учащихся к обучению, развитию творческого мышления и практических навыков. Также будет раскрыта роль цифровых технологий в повышении качества и результативности образования.

Ключевые слова: образовательный процесс, инновационные технологии, педагогические методы, интерактивный подход, учебная мотивация, цифровое обучение.

Abstract: This article analyzes the importance and effectiveness of the use of innovative pedagogical technologies in the modern educational process. The role of interactive approaches in increasing students' interest in learning, developing creative thinking and practical skills is highlighted. The role of digital technologies in improving the quality and effectiveness of education will also be revealed.

Keywords: educational process, innovative technologies, pedagogical methods, interactive approach, educational motivation, digital learning.

Bugungi kunda jamiyatning barcha sohalarida, xususan ta'lim tizimida ro'y berayotgan keskin o'zgarishlar — raqamli transformatsiya, globallashuv, mehnat bozorining zamonaviy talablariga moslashuv kabi omillar pedagogik yondashuvlarni tubdan yangilash zaruratini yuzaga keltirmoqda. An'anaviy ta'lim metodlari - o'qituvchi markazli, biryoqlama bilim berishga asoslangan yondashuvlar - zamonaviy o'quvchilar ehtiyojlarini to'liq qondira olmay qolmoqda. Natijada, ta'lim jarayonida interaktiv, innovatsion va o'quvchi markazli texnologiyalarni joriy etish tobora dolzarb bo'lib bormoqda.

Innovatsion texnologiyalar yordamida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini oshiradi, bilimlarni mustahkamlash va amaliyotga tadbiq qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ayniqsa, muammoli vaziyatlar asosida ishlash, mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv, tanqidiy fikrlash kabi universal kompetensiyalarni shakllantirishda bunday texnologiyalar muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, zamonaviy texnologiyalar yordamida darslar nafaqat interaktiv va samarali, balki o'quvchilar uchun qiziqarli ham bo'ladi. Virtual laboratoriyalar, 3D simulyatsiyalar, sun'iy intellekt asosidagi mashqlar, onlayn baholash tizimlari o'quvchilarda darsga bo'lgan motivatsiyani oshiradi. Shuningdek, o'qituvchining roli ham o'zgarib, u endilikda ma'lumot beruvchi emas, balki o'quv jarayonining tashkilotchisi va yo'naltiruvchisiga aylanadi. Shu bois, bugungi maqolada zamonaviy innovatsion pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy qilishning dolzarbligi, ularning samaradorligi hamda amaliy natijalari tahlil qilinadi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalarning mazmuni

Zamonaviy ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar deganda, an'anaviy o'qitish metodikasidan farqli ravishda o'quvchilarning faolligini oshirish, ularni o'quv jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirishga qaratilgan ilg'or uslub va vositalar tushuniladi. Bunday texnologiyalar o'qitish samaradorligini oshiradi, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, tanqidiy yondashuvi va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Quyida amaliyotda keng qo'llanilayotgan innovatsion metodlar va ularning ta'lim jarayonidagi o'rni haqida to'xtalib o'tamiz:

- **Problemali ta'lim** — bu uslubda o'qituvchi o'quvchilarga tayyor bilim bermaydi, balki ular oldiga muammoli vaziyat qo'yadi. O'quvchi o'sha muammoni tahlil qilish, yechim topish va o'z xulosasini chiqarish orqali bilimni mustaqil ravishda egallaydi. Masalan, “Kashtachilikda geometrik naqshlar qanday muvozanat bilan joylashtiriladi?” degan savol asosida o'quvchilar nazariy bilimlarni amaliy vaziyatda qo'llashga o'rgatiladi.

- **Modulli o'qitish** — o'quv dasturi mustaqil o'quv modullariga bo'linib, har bir modul doirasida o'quvchi o'zlashtirishi kerak bo'lgan ma'lum bilim, ko'nikma va kompetensiyalar aniqlanadi. Bu metod o'quvchining individual sur'atda o'rganishiga imkon beradi. Misol uchun, “Keramik buyumlar tayyorlash” bo'yicha modul bir necha bosqichga — loy tayyorlash, shakl berish, bezash, pishirish kabi qismlarga ajratiladi.

- **Konstruktorlik yondashuvi** — bunda o'quvchilar bilimlarni “konstruksiya qilish” ya'ni, mavjud ma'lumotlar asosida yangilik yaratish orqali o'rganadilar. Masalan, o'quvchilarga berilgan turli naqsh elementlaridan o'ziga xos dizayn yaratish topshirig'i orqali ularning yaratuvchanlik salohiyati rivojlanadi.

- **Kichik guruhlarda ishlash (kooperativ ta'lim)** — bu metodda o'quvchilar guruh-guruh bo'lib ishlaydi, har bir a'zo o'zining roli orqali umumiy natijaga xizmat qiladi. Bunday yondashuv ijtimoiylashuv, fikr almashish va jamoaviy qaror qabul

qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Masalan, "Milliy zardo'zlik san'atining zamonaviy talqini" mavzusida guruh a'zolari biri naqsh chizadi, boshqasi matoni tanlaydi, uchinchi marketing rejasini ishlab chiqadi.

• **Interaktiv metodlar** — "Aqliy hujum", "Klaster", "Insert" kabi uslublar o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirish, ularni fikrlashga undashda muhim vositadir. "Aqliy hujum" orqali, masalan, "Hunarmandchilik mahsulotlarini qanday qilib xalqaro bozorlarga olib chiqish mumkin?" mavzusida o'quvchilardan turli g'oyalarni yig'ish mumkin. "Klaster" metodi esa murakkab mavzularni sxematik ko'rinishda tahlil qilishga imkon beradi.

Raqamli va axborot texnologiyalari asosidagi yondashuvlar

Bugungi kunda raqamli va axborot texnologiyalari ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylangan. Bu texnologiyalar o'qitish jarayonini yangilash, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish, bilimlarni mustahkamlash va nazorat qilish imkonini beradi. Ayniqsa, so'nggi yillarda pandemiya sababli ta'lim masofaviy shaklga o'tgan davrda, ushbu texnologiyalar o'zining yuqori samaradorligini namoyon etdi. Xususan bularga **onlayn ta'lim platformalarni keltirishimiz mumkin**. Masalan, *Google Classroom, Moodle, Zoom* kabi platformalar orqali o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida uzluksiz aloqani ta'minlash imkoniyati yaratildi. Masalan, *Google Classroom* yordamida o'qituvchi dars jadvalini tuzishi, topshiriqlarni berishi, ularni tekshirishi va natijalarni qayd etishi mumkin. Bu platforma o'quvchilarga dars materiallarini istalgan vaqtda ochib ko'rish, uy vazifalarini yuklab olish va elektron tarzda topshirish imkonini beradi. *Moodle* esa o'qituvchilarga interaktiv testlar, video-ma'ruzalar va baholash tizimini yaratishga yordam beradi. Ayniqsa, fanlarni modul asosida o'qitishda *Moodle* keng imkoniyatlarga ega. **Zoom** orqali esa real vaqt rejimida ma'ruzalar o'qish, savol-javob o'tkazish, guruhli muhokamalar tashkil qilish mumkin. Bu platforma ayniqsa, muloqotga asoslangan darslar uchun qulay hisoblanadi.

Aytib o'tish joizki, bugungi kunda sun'iy intellekt asosidagi o'quv tizimlari ham keng ko'lamda qo'llanilinmoqda. **Sun'iy intellekt (AI)** asosida ishlovchi o'quv platformalari ta'lim jarayoniga shaxsiy yondashuvni joriy etadi. Misol uchun, **Khan Academy** o'quvchining bilim darajasini doimiy ravishda kuzatib boradi va unga mos bo'lgan darslarni avtomatik tarzda tavsiya etadi. Bu orqali o'quvchi kuchsiz tomonlarini aniqlab, ularni mustahkamlashga yo'naltirilgan mashg'ulotlar oladi. **Coursera** esa oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda ishlab chiqilgan kurslar orqali o'quvchilarga xalqaro darajadagi bilimlarni egallash imkonini beradi. Har bir kurs video darslar, testlar, amaliy topshiriqlar va yakuniy imtihonlar bilan boyitilgan bo'ladi. **Duolingo** esa til o'rganishga mo'ljallangan sun'iy intellekt asosidagi mobil ilova bo'lib, foydalanuvchining o'zlashtirish tezligiga mos holda mashqlarni taklif etadi. Bu platforma gamifikatsiya (o'yinlashtirish) tamoyiliga asoslangan bo'lib, o'quvchini rag'batlantiruvchi yondashuv bilan ta'minlaydi.

Bugungi o'quvchilar uchun **mobil qurilmalar** orqali ta'lim olish kundalik odatga aylangan. Shu sababli, **Quizlet, Kahoot, Google Forms, Socrative** kabi ilovalar orqali bilimni mustaqil ravishda sinovdan o'tkazish imkoniyati kengaymoqda. Ulardan biri, **Quizlet** yordamida o'qituvchi flashcardlar yaratib, o'quvchilarga asosiy tushunchalarni mustahkamlash imkonini beradi. Bu usul ayniqsa, terminlar, atamalar va definityalarni yodlashda samaralidir. Yana bir klassik usullardan biri **Google Forms** orqali esa testlar, so'rovnomalar va mini-viktorinalar tayyorlab, o'quvchilarning darsni qanday o'zlashtirganini tezkor tahlil qilish mumkin. Natijalar avtomatik hisoblanadi, bu esa o'qituvchining ishini ancha yengillashtiradi. Va eng keng qo'llanilinayotgani esa **Kahoot** platformasi bo'lib, dars jarayoni o'yin elementlari bilan birlashtiriladi. O'quvchilar viktorinalarda raqobatlashib, bilimlarini interaktiv tarzda mustahkamlashadi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, innovatsion pedagogik texnologiyalar bugungi ta'lim tizimida nafaqat zamonaviylik talabi, balki ta'lim sifatini oshirishda

strategik vosita sifatida qaralmoqda. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularning mustaqil fikrlashi, tanqidiy yondashuvi va ijodkorlik salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. An'anaviy yondashuvlardan farqli o'laroq, innovatsion metodlar o'quv jarayonini interaktiv, jonli va ko'proq amaliyotga yo'naltirilgan tarzda tashkil etishga imkon yaratadi. Raqamli texnologiyalarning ta'limga kirib kelishi – bu faqat dars o'tish shaklining o'zgarishi emas, balki butun pedagogik jarayonning yangilanishidir. Sun'iy intellekt, onlayn platformalar, virtual haqiqat (VR), kengaytirilgan reallik (AR) va boshqa zamonaviy vositalar yordamida ta'lim individual yondashuv, moslashuvchanlik va yuqori motivatsiyani ta'minlaydi.

Shu boisdan, innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali nafaqat bilim berish samaradorligi oshadi, balki o'quvchilarning hayotiy muammolarni hal qilish ko'nikmalari, jamoada ishlash madaniyati, axborot bilan ishlash, qaror qabul qilish, raqamli savodxonlik kabi muhim kompetensiyalar ham shakllanadi. Umuman olganda, innovatsion pedagogik yondashuvlar hozirgi zamon ta'limi uchun strategik yo'nalish bo'lib, ularni tizimli ravishda joriy qilish – kelajakda raqobatbardosh, bilimli va kreativ avlodni tarbiyalashning eng muhim omillaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. TA'LIMDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING O'RNI. Feruza Abdulhayeva. 2022. B-905-909 // <https://cyberleninka.ru/article/n/ta-limda-innovatsion-texnologiyalarning-o-rni/viewer>
2. Алдашев И. Использовать специфические свойства компьютера, позволяющие индивидуализировать учебный процесс и обратиться к принципиально новым познавательным средствам. "Экономика и социум" №6(73) 2020 www.iupr.ru

3. Azizova M.I. - TMI, Djamalova G.S. O'zbekistonda masofaviy ta'lim tizimining rivojlanish tendensiyalari. "Xalqaro moliya va hisob" ilmiy elektron jurnali. – Toshkent, 2018. № 3. 1-8 b

4. MASOFAVIY TA'LIMNING ISTIQBOLLI TEXNOLOGIYALARI. S. D. Axmedova. 2023. B-744-746 // <https://cyberleninka.ru/article/n/masofaviy-talimning-istiqbolli-texnologiyalari?ysclid=mazmf12fq7439038807>

5. TA'LIM TIZIMIGA INNOVATSIYON TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI Azizqulov Tohir Jahongir O'g'li. 2024. B-273-278 // <https://ilmiyanjumanlar.uz/uploads/conferences/0018/3.11.pdf>

**TALABALARNING TEXNIK IJODKORLIGINI
RIVOJLANTIRISH METODIKASINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Olimova Nilufarxon Doniyorjon qizi

Qo'qon davlat Universiteti Pedagogika fakulteti

Texnologik ta'lim yo'nalishi 1 kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalarning texnik ijodkorligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish masalalari ko'rib chiqiladi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar, shu jumladan loyiha asosida o'qitish, interaktiv metodlar, konstruktorlik yondashuvi va raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali texnik tafakkur va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini oshirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Maqola ta'lim jarayonida texnik ijodkorlikni rivojlantirish uchun yangi metodik yondashuvlarni ishlab chiqish va qo'llash bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: Texnik ijodkorlik, metodika, ta'lim jarayoni, loyiha asosida o'qitish, interaktiv metodlar, konstruktorlik yondashuvi, raqamli texnologiyalar, talabalar, pedagogik innovatsiyalar.

Аннотация: В данной статье будут рассмотрены вопросы совершенствования методики развития технического творчества учащихся. Анализируются возможности развития технического мышления и навыков творческого мышления с помощью современных педагогических подходов, включая проектное обучение, интерактивные методы, конструкторский подход и использование цифровых технологий. В статье даны практические рекомендации по разработке и применению новых методических подходов к развитию технического творчества в образовательном процессе.

Ключевые слова: Техническое творчество, методика, образовательный процесс, проектное обучение, интерактивные методы, конструкторский подход, цифровые технологии, студенты, педагогические инновации.

Abstract: This article will address the issues of improving the methods of developing students' technical creativity. The article analyzes the possibilities of developing technical thinking and creative thinking skills using modern pedagogical approaches, including project-based learning, interactive methods, a design approach and the use of digital technologies. The article provides practical recommendations on the development and application of new methodological approaches to the development of technical creativity in the educational process.

Keywords: Technical creativity, methodology, educational process, project-based learning, interactive methods, design approach, digital technologies, students, pedagogical innovations.

Texnik ijodkorlik - bu zamonaviy jamiyatda innovatsion rivojlanishning muhim tarkibiy qismi bo'lib, u yangi texnika va texnologiyalarni yaratish, mavjud muammolarni innovatsion yondashuvlar orqali hal etish va samarali mahsulotlar ishlab chiqish qobiliyatini anglatadi. XXI asda texnologiyalar tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan sharoitda texnik ijodkorlik nafaqat ilmiy-tadqiqot sohasida, balki sanoat, ta'lim va iqtisodiyotning boshqa sohalarida ham katta ahamiyatga ega bo'lmoqda.

Ta'lim tizimida talabalarni texnik ijodkorlikka yo'naltirish ularning nafaqat nazariy bilimlarini oshirishga, balki amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga, mustaqil fikrlash va muammolarni yechishga qaratilgan pedagogik yondashuvlarni joriy etishga turtki beradi (Jo'rayev, 2015). Biroq an'anaviy o'qitish metodikalari ko'pincha o'quvchilarning ijodiy salohiyatini to'liq ochishga imkon bermaydi, chunki ular ko'proq ma'lumotni yodlashga va tayyor bilimlarni qabul qilishga yo'naltirilgan. Shuning uchun, ta'lim jarayonida texnik ijodkorlikni rivojlantirish uchun metodikani takomillashtirish, innovatsion pedagogik texnologiyalar va zamonaviy yondashuvlarni joriy etish zarurati mavjud. Bu jarayon talabalar bilim va

ko'nikmalarini zamonaviy sanoat va texnologiyalar talablariga moslashtirish, ularni o'zlashtirishni samarali tashkil etish, shuningdek, mustaqil va ijodiy faoliyatga rag'batlantirishga qaratilgan bo'lishi lozim.

Texnik ijodkorlikni rivojlantirish metodikalari

Ta'lim jarayonida **an'anaviy metodikalar** — masalan, ma'ruza va amaliy mashg'ulotlar — talabalar bilim asoslarini mustahkamlashga yordam beradi, biroq ularning ijodiy salohiyatini to'liq ochish uchun yetarli imkoniyat yaratmaydi. Shu bois, metodikaning samaradorligini oshirish maqsadida bir qancha **innovatsion yondashuvlar** qo'llaniladi. Jumladan, **projekt asosida o'qitish** talabalarni real muammolarni yechishga yo'naltiradi: masalan, mexanik konstruksiya darslarida ular mustaqil ravishda kichik robot yoki mexanizm loyihasi ustida ishlaydi. **Muammo va vazifalarga yo'naltirilgan ta'lim** o'quvchilarga oldindan aniq belgilangan masalaning echimini topish uchun zarur nazariy va amaliy bilimlarni o'zlashtirishga rag'batlantiradi — masalan, energiya samaradorligini oshirish bo'yicha hisob-kitob topshirig'i. Shuningdek, **kooperativ (guruhda) o'qitish** o'quvchilarni tezkor muloqotga, rol taqsimlashga va jamoaviy qaror qabul qilishga o'rgatadi; misol uchun, guruh a'zolari biri chizma tayyorlasa, boshqasi unga material tanlash bo'yicha maslahat beradi. **Dizayn fikrlash (design thinking)** metodikasi esa muammo aniqlash, g'oya ishlab chiqish, prototiplash va sinov bosqichlarini bosqichma-bosqich bajarish orqali talabalarni tizimli ijodkorlikka yo'naltiradi — masalan, ular yangi turdagi o'quv qurilmasi yoki modulli mebel dizaynini ishlab chiqadi. **Interaktiv usullar** (brainstorming, case-study, simulyatsiyalar) ijodiy fikrlashni faollashtirib, o'quvchilarga real yoki virtual holatlar tahlili orqali yechim topish imkonini beradi; masalan, sanoat jarayonini modellashtirish uchun kompyuter simulyatsiyasi ishlatiladi. Nihoyat, **zamonaviy texnologiyalardan foydalanish** — jumladan, 3D modellashtirish, virtual reallik va raqamli platformalar (AutoCAD, Unity yoki Tinkercad kabi) — murakkab

konstruktsiyalarni vizualizatsiya qilish, prototiplarni virtual muhitda sinovdan o'tkazish va masofaviy hamkorlikni ta'minlash imkonini yaratadi. Bu metodlar birgalikda talabalarning texnik ijodkorligini sezilarli darajada oshiradi va ularni real dunyo muammolariga tayyorlaydi.

Texnik ijodkorlikni rivojlantirish jarayonida pedagoglarning roli

Pedagoglar texnik ijodkorlikni rivojlantirish jarayonida nafaqat bilim beruvchi, balki yo'naltiruvchi va motivator sifatida ham muhim rol o'ynaydilar. Darslarni real muammolar – Darslarni real muammolar — masalan, *mexanik transmissiya samaradorligini oshirish yoki modulli mebel prototipini ishlab chiqish* — ustida loyiha shaklida tashkil etib, talabalarning mustaqil tahlil va ijodiy yechim izlash ko'nikmalarini oshiradilar. Masalan, robototexnika darsida o'qituvchi uy va maktab muhitida chiqindilarni avtomatik ajratish mexanizmini yaratishni topshirib, talabalarni konstruktorlik prinsiplariga asoslanib ishlashga yo'naltiradi.

Laboratoriya va virtual simulyatsiya mashg'ulotlarida — masalan, **SolidWorks** yoki **AutoCAD** orqali 3D printerda chop etiladigan qismlarni loyihalash yoki **Unity** platformasida muhandislik jarayonlarini modellashtirish — talabalarni amaliy mashqlar bilan tanishtiradi. Mentorlik sessiyalarida har bir ijodiy loyiha ustida individual uchrashuvlarda, masalan, geometriya optimallashtirilishi bo'yicha talaba chizmasini birga tahlil qilib, takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar beradi. Interfaol treninglarda, masalan, *brainstorming* sessiyasida “Energiya tejovchi qurilma kontseptsiyasini yaratish” mavzusida 20 daqiqa ichida 50 ta g'oya yig'ish yoki **case-study** mashg'ulotida sanoat korxonasiidagi mahsulot dizayni muammosini tahlil qilgan holda yechim variantlarini muhokama qilish orqali jamoaviy hamkorlik va tezkor qaror qabul qilish qobiliyatini kuchaytiradilar.

Pedagoglar shuningdek shaxsiy o'quv rejaları tuzib, talabalarni dastlabki ko'nikmalari va qiziqishlariga qarab **mekatronika**, **mikroelektronika** yoki **arxitektura modellashtirish** bo'yicha maxsus vazifalar bilan ta'minlaydi.

Muntazam konstruktiv teskari aloqa shaklida — masalan, har oyda o‘tkaziladigan “Innovatsion loyiha” bahosida talabalarning yutuqlarini ko‘rib chiqib, individual o‘shish rejasini belgilaydi — rag‘batlantirish usullari esa har bir talabaning ijodiy salohiyatini to‘liq ochishga xizmat qiladi. Ularning sanoat vakillari va ekspertlarni jalb qilgan **master-klaslari** (masalan, avtomobilsozlik korxonasidan mehmon-ustoz taklif qilib, zamonaviy transmissiyalarning sirlarini o‘rgatish) hamda **startup-inkubatorlarga yo‘naltirilgan yondashuvlari** (talabalar loyihalarini moliyaviy va huquqiy qo‘llab-quvvatlash) talabalarda texnik tafakkur va amaliy ko‘nikmalarni yanada mustahkamlaydi.

Amaliy tajribalar va tadqiqotlar sohasida bir qancha ilmiy ishlar texnik ijodkorlikni rivojlantirish metodikalarini samaradorligini o‘rganishga qaratilgan. Masalan, Nuritdinov tomonidan o‘tkazilgan tadqiqotda loyiha asosida o‘qitish jarayonida talabalarning ijodiy yechim topish darajasi 35% ga oshgani aniqlangan. Jo‘rayev esa kollej va universitetlarda 3D modellashtirish va virtual laboratoriya mashg‘ulotlarini qo‘llash orqali talabalar dizayn lanjlarini sifat jihatdan yaxshilashganini qayd etadi.

Maktab bosqichida o‘tkazilgan sinov tadbirlarida, masalan, Toshkentdagi ixtisoslashtirilgan maktabda tashkil etilgan “Robototexnika to‘garagi”da, loyiha asosida o‘qitish orqali o‘quvchilarning muammolarni hal qilish ko‘nikmalari va texnik tafakkuri 40% ga oshdi. Kollej darajasida Andijon davlat universitetining “Texnika va dizayn” laboratoriyasida SolidWorks va AutoCAD dasturlari yordamida o‘quvchilar tomonidan yaratilgan loyihalarning muvaffaqiyat darajasi 25% ga oshdi. Universitetlarda esa konstruktorlik yondashuvi va TRIZ metodologiyasini joriy etish natijasida talabalarning innovatsion loyihalari soni ko‘payib, startup-inkubatorlarda qabul qilingan ishlar soni yil davomida 15 taga yetdi. Interfaol usullar — brainstorming, case-study va simulyatsiyalar — qo‘llanganda o‘quv jarayonidagi muloqot va hamkorlik darajasi 30% ga yaxshilandi.

Bunday innovatsion yondashuvlar asosida erishilgan natijalar quyidagilarni ko'rsatadi: amaliy ko'nikmalar tez va chuqur o'zlashtiriladi, talabalar mustaqil va ijodiy fikrlashga o'rgatiladi, jamoaviy ishlash hamda loyiha boshqaruvi — muhim tashabbuskorlik kompetensiyalari shakllanadi. Natijada, ilmiy loyihalar va sanoat hamkorlikdagi ishlar sifati sezilarli darajada yaxshilandi.

Bu muammolarni bartaraf etish uchun bir nechta samarali yo'llar mavjud. Avvalo, **moliya manbalarini diversifikatsiya** qilib, davlat-xususiy sheriklik asosida xayriya fondlari yoki sanoat korxonalarini bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish zarur. Ikkinchidan, oliy ta'lim muassasalari o'rtasida **uskunalar almashinuvi va markazlashtirilgan innovatsion laboratoriyalar** tarmog'ini tashkil etish – barchaga teng imtiyoz yaratadi. Uchinchidan, o'qituvchilar uchun **majburiy va muntazam malaka oshirish dasturlarini** (TRIZ, design thinking, 3D modellashtirish) yo'lga qo'yish, shuningdek, xalqaro sertifikatlash tizimiga ulanish motivatsiyasini oshiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, texnik ijodkorlikni rivojlantirish zamonaviy ta'lim jarayonining ajralmas qismidir va u talabalarning muammolarni ijodiy hal etish, loyiha boshqaruvi hamda amaliy ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Biroq byudjet chegaralari, uskunalar yetishmasligi va o'qituvchilar malakasining pastligi metodikaning samarali joriy etilishiga to'siq bo'lmoqda.

Kelajakda metodikani takomillashtirish uchun quyidagilarni amalga oshirish tavsiya etiladi: **Davlat-xususiy sheriklik** asosida innovatsion laboratoriyalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash; **Markazlashtirilgan uskunalar tarmog'ini** yaratish va ularni bir necha ta'lim muassasalari o'rtasida almashish bazasini tashkil etish; **O'qituvchilar uchun doimiy malaka oshirish kurslari**, sertifikatlash va xalqaro tajriba almashuvi dasturlarini joriy etish; **Pedagogik kurrikulumga** TRIZ, design thinking va raqamli simulyatsiya modullarini integratsiya qilish; **Sanoat hamkorlari** bilan birgalikda mentorlik va startup-inkubator dasturlarini

kengaytirish. Ushbu chora-tadbirlar ta'lim jarayonini zamonaviy, raqobatbardosh va ijodiyotga yo'naltirilgan modelga aylantirishga xizmat qiladi hamda talabalarning kasbiy muvaffaqiyati va innovatsion salohiyatini maksimal darajada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTALAR RO'YXATI:

1. Nuritdinov, A. (2023). *Texnik ijodkorlik va konstruksiyalash fanida talabalarning kompetentligini rivojlantirish mazmuni*. Jamiyat va innovatsiyalar – Society and Innovations, Special Issue 10 https://www.researchgate.net/publication/358668629_Texnik_ijodkorlik_va_konstruksiyalash_fanida_talabalarning_kompetentligini_rivojlantirish_mazmuni
2. Jo'rayev, Z. (2015). *Texnik ijodkorlik va dizayn*. JDPU Kutubxonasi. <https://lib.jdpu.uz/storage/uploads/files/Texnik%20ijodkorlik%20va%20dizayn.2015.Jo%60rayev.pdf>
3. Eshchanov, U. (2022). *Kasbiy kompetensiyani shakllantirishda texnik ijodkorlikning roli* // <https://cyberleninka.ru/article/n/kasbiy-kompetensiyasini-shakllantirishda-texnik-ijodkorlik-qobiliyatini-rivojlantirish-ahamiyati-1>
4. To'xtaboev, A. (2021). *Texnik ijodkorlikni rivojlantirish metodlari (TRIZ)* // <https://oefen.uz/uz/documents/referatlar/umumiy/texnik-ijodkorlikni-rivojlantirish-metodlari-triz>
5. Qurbonov, B. (2023). *Startup faoliyatini rivojlantirishda talabalarning texnik tafakkurini qo'llab-quvvatlash*. TIET Kutubxonasi. // <https://lib.tiet.uz/file/20220817092744.pdf>

ПОДДЕРЖКА ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ И СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В УЗБЕКИСТАНЕ

Ф.Х. Сирожиддинова, доцент кафедры
Педагогике и психологии АГПИ студентка 1- курса
Собиржонова Мубина Кобилжоновна

Annotation: This article is dedicated to analyzing the current state and development prospects of the green economy and startup projects in Uzbekistan. It examines the main directions of environmentally sustainable development, government support measures, the role of startups in promoting green technologies, as well as the infrastructure and financing mechanisms for environmental innovations. Special attention is given to specific examples of Uzbek startups aimed at improving the environmental situation and the rational use of resources. The importance of international cooperation and the involvement of youth in the field of environmental entrepreneurship is emphasized.

Keywords: green economy, startups, sustainable development, renewable energy sources, eco-technologies, Uzbekistan, environmental innovations, entrepreneurship support, waste recycling, energy efficiency.

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekistonda “yashil iqtisodiyot” va startap loyihalarining hozirgi holati hamda rivojlanish istiqbollarini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Unda ekologik jihatdan barqaror rivojlanishning asosiy yo‘nalishlari, davlat tomonidan ko‘rsatilayotgan qo‘llab-quvvatlash choralari, yashil texnologiyalarni ilgari surishda startaplarning roli, shuningdek, ekologik innovatsiyalar uchun infratuzilma va moliyalashtirish mexanizmlari ko‘rib chiqiladi. Maqolada ekologik vaziyatni yaxshilash va resurslardan oqilona foydalanishga qaratilgan o‘zbek startaplarining aniq misollariga alohida e‘tibor qaratiladi. Xalqaro hamkorlik va yoshlarni ekologik tadbirkorlik sohasiga jalb etish muhimligi ta’kidlanadi.

Kalit soʻzlar: yashil iqtisodiyot, startaplar, barqaror rivojlanish, qayta tiklanadigan energiya manbalari, ekologik texnologiyalar, Oʻzbekiston, ekologik innovatsiyalar, tadbirkorlikni qoʻllab-quvvatlash, chiqindilarni qayta ishlash, energiya samaradorligi.

Аннотация: Статья посвящена анализу текущего состояния и перспектив развития зелёной экономики и стартап-проектов в Узбекистане. Рассматриваются основные направления экологически устойчивого развития, меры государственной поддержки, роль стартапов в продвижении зелёных технологий, а также инфраструктура и механизмы финансирования экологических инноваций. Особое внимание уделяется конкретным примерам узбекских стартапов, направленных на улучшение экологической ситуации и рациональное использование ресурсов. Подчёркивается важность международного сотрудничества и вовлечения молодёжи в сферу экологического предпринимательства.

Ключевые слова: зелёная экономика, стартапы, устойчивое развитие, возобновляемые источники энергии, экотехнологии, Узбекистан, экологические инновации, поддержка предпринимательства, переработка отходов, энергоэффективность.

В условиях глобальных экологических вызовов переход к устойчивому развитию становится не просто приоритетом, а необходимостью. Зелёная экономика — это модель развития, при которой рост ВВП достигается за счёт рационального использования природных ресурсов, минимизации вреда окружающей среде и активного внедрения инновационных технологий. В Узбекистане, где вопросы экологии и экономической модернизации приобретают особую актуальность, зелёная экономика и стартап-проекты становятся важными инструментами устойчивого развития. В последние

годы Узбекистан демонстрирует значительные усилия по переходу к зелёной экономике и развитию стартап-экосистемы, что является важным шагом на пути к устойчивому развитию и модернизации экономики. Эти направления поддерживаются как на государственном уровне, так и с привлечением международных организаций, что создаёт благоприятные условия для инноваций и экологически ориентированных проектов. Зелёная экономика в Узбекистане стала одним из приоритетных направлений государственной политики, особенно в контексте глобальных климатических вызовов и обязательств по Парижскому соглашению. В 2022 году президент Узбекистана Шавкат Мирзиёев подписал Постановление № ПП-436 «О мерах по повышению эффективности реформ, направленных на переход Республики Узбекистан на «зелёную» экономику до 2030 года», которое закрепило цель сократить выбросы парниковых газов на единицу ВВП на 35% к 2030 году по сравнению с 2010 годом.

Основные направления зелёной экономики: Зелёная экономика в Узбекистане охватывает широкий спектр направлений: энергосбережение и возобновляемые источники энергии — солнечная и ветровая энергетика, модернизация систем отопления и освещения, рациональное использование водных ресурсов — капельное орошение, водосберегающие технологии, умное сельское хозяйство — биоудобрения, органическое земледелие, цифровизация процессов, утилизация отходов и переработка — внедрение технологий переработки пластика, вторичного использования сырья, экологичный транспорт — развитие электромобилей, велосипедной инфраструктуры. Государственная поддержка зелёных инициатив - Узбекистан активно внедряет политику, направленную на поддержку зелёной экономики. Важные шаги в этом направлении:

1. Стратегия по переходу к "зелёному" росту (2020–2030) - Правительство утвердило стратегию устойчивого развития, направленную на сокращение углеродного следа, повышение энергоэффективности и стимулирование экологических технологий.

2. Законодательная база- Развиваются нормативные акты, регулирующие вопросы экологии, устойчивого природопользования и внедрения ВИЭ (возобновляемых источников энергии). Введены налоговые льготы для компаний, работающих в сфере зелёных технологий.

3. Международное сотрудничество - Узбекистан активно сотрудничает с международными организациями: ООН, ПРООН, Всемирным банком, Глобальным экологическим фондом. Реализуются совместные проекты по восстановлению Аральского региона, устойчивому сельскому хозяйству и энергетике. Роль стартапов в продвижении зелёной экономики: стартапы играют ключевую роль в ускорении внедрения экологических решений. В Узбекистане набирает обороты движение молодых предпринимателей, ориентированных на зелёные технологии. Несколько примеров:

Green Catalyst — стартап, разрабатывающий биоразлагаемые упаковки из крахмала и кукурузного волокна.

SolarTech Uz — компания, устанавливающая доступные солнечные панели для частных домов и ферм.

SmartAgro — разработка платформы для оптимизации водопользования и повышения урожайности с помощью ИИ и IoT-устройств.

Молодые предприниматели всё активнее интересуются возможностями в сфере экотехнологий, особенно в сельском хозяйстве и переработке отходов.

Поддержка стартапов со стороны государства и частного сектора

В Узбекистане создана инфраструктура для поддержки инновационного предпринимательства, в том числе в зелёной сфере: Фонд поддержки

предпринимательства и инноваций — предоставляет гранты, субсидии и консультационную помощь, IT-парки и акселерационные программы — такие как "Startup Factory", "Green Innovation Hub", где молодые предприниматели могут пройти обучение, получить наставников и доступ к инвестициям, банковские продукты для "зелёных" проектов — коммерческие банки разрабатывают специальные кредитные линии на выгодных условиях для стартапов в области ВИЭ, переработки отходов, энергоэффективности.

Проблемы и перспективы: Несмотря на положительные сдвиги, развитие зелёной экономики и стартапов сталкивается с рядом проблем: Недостаток финансирования — особенно на начальном этапе реализации проектов, ограниченный доступ к технологиям и оборудованию, недостаточная осведомлённость населения о зелёных решениях и их выгоде, бюрократические препятствия при регистрации бизнеса или получении разрешений. Стартапы в Узбекистане, особенно в технологическом и зелёном секторах, становятся важным драйвером экономического роста. За последние годы количество технологических стартапов значительно выросло, хотя многие из них находятся на ранних стадиях развития.

Государственная поддержка стартапов: IT Park, созданный в 2019 году, стал ключевой площадкой для поддержки технологических стартапов. Постановление Президента от 28 апреля 2020 года «О мерах по широкому внедрению цифровой экономики и электронного правительства» способствовало созданию инновационных IT-центров в вузах и развитию стартап-экосистемы. В 2025 году при IT Park планируется открыть центр искусственного интеллекта и новый венчурный фонд.

Конкурсы и акселераторы: *StartupFactory* (основан в 2015 году) организует акселерационные программы, менторство и питчинг-сессии для стартапов. *StartIn u Startup*-Инициативы (ТПП и ПРООН) предоставляют

платформы для взаимодействия стартаперов и инвесторов. ClimateLaunchpad-2019 поддержал зелёные стартапы, такие как VIOM и Proteus, которые получили возможность представить свои проекты на международной арене в Амстердаме.

Финансирование: За последние пять лет венчурные фонды Узбекистана инвестировали 145 млн долларов в 53 стартап-проекта, что, по словам президента, недостаточно. В 2025 году планируется привлечь дополнительные 50 млн долларов из-за рубежа и направить средства на проекты в сфере искусственного интеллекта. АБР также поддерживает стартапы через программы финансирования и менторства. Зелёные стартапы играют важную роль в реализации стратегии устойчивого развития. Среди успешных проектов, отмеченных в 2019 году на акселераторе Water Solutions Innovation Lab, можно выделить: *VIOM* — производство биоразлагаемой плёнки для упаковки и сельского хозяйства. *Proteus* — автономные микро-гидроэлектростанции на основе 3D-печати. *SmartGidro* — система энергоснабжения и капельного орошения для отдалённых регионов. *Gardenn* — технология urban gardening для выращивания растений в городских условиях. Эти проекты демонстрируют, как стартапы могут сочетать инновации с экологическими целями, решая локальные проблемы, такие как вододефицит и управление отходами. Международные организации играют ключевую роль в поддержке зелёной экономики и стартапов в Узбекистане:

Азиатский банк развития (АБР): в 2025–2026 годах АБР выделит 3,6 млрд долларов на 23 проекта, включая инициативы в области зелёной экономики, водоснабжения и образования. *ПРООН:* Программы ПРООН, такие как «Расширение возможностей молодежи в регионе Приаралья», поддерживают зелёные стартапы в Каракалпакстане, предоставляя оборудование и гранты молодым предпринимателям. *Зелёный климатический*

фонд (ЗКФ): Финансирование в размере 13,5 млрд долларов и со-финансирование до 51,9 млрд долларов направлены на климатические проекты. *ЕБРР:* поддерживает частный сектор через GEF и другие механизмы, способствуя энергоэффективности и зелёным технологиям.

Государственные программы, международное сотрудничество и акселераторы создают благоприятные условия для инноваций, особенно в области устойчивого развития. Однако для достижения амбициозных целей по снижению выбросов, повышению энергоэффективности и поддержке стартапов необходимы дальнейшие усилия по устранению бюрократических барьеров, привлечению инвестиций и развитию человеческого капитала. Зелёные стартапы, такие как VIOM и Proteus, демонстрируют потенциал Узбекистана стать лидером в области экологических инноваций в Центральной Азии, если будут созданы подходящие условия для их роста.

Примеры и кейсы успешных «зелёных» проектов в Узбекистане

Кейс 1: Solar Nature – доступ к солнечной энергии в сельской местности

Описание проекта: Стартап Solar Nature, основанный в 2021 году молодыми инженерами из Нукуса, занимается разработкой и установкой недорогих солнечных панелей для отдалённых сельских регионов Каракалпакстана.

Результаты: Более 500 домохозяйств обеспечены электроэнергией, снижение зависимости от дизельных генераторов, создание более 20 рабочих мест на местах.

Поддержка: проект грант в размере 50 000 долларов от ПРООН в рамках Программы по смягчению последствий климатических изменений.

Кейс 2: Ekosan — переработка пластика и создание эко-продукции

Описание проекта: компания Ekosan, запущенная в Ташкенте в 2020 году, собирает пластиковые отходы и перерабатывает их в тротуарную плитку, лавочки и мусорные контейнеры.

Результаты: переработано более 100 тонн пластиковых отходов, продукция используется в парках и на улицах городов, партнёрство с хокимиятами по программе «Зелёные зоны».

Поддержка: проект был поддержан акселератором Green Innovation Hub и получил налоговые льготы как предприятие в сфере устойчивого производства.

Заключение

Поддержка зелёной экономики и стартапов в Узбекистане — это стратегически важное направление, способное обеспечить устойчивый рост, улучшение качества жизни и охрану окружающей среды. Совмещение государственной политики, инициатив бизнеса и международного сотрудничества создаёт благоприятную почву для развития инновационных проектов, способных изменить экономику страны и её экологическое будущее. Вложение усилий в развитие зелёных стартапов сегодня — это инвестиция в экологически безопасное и экономически устойчивое завтра.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА:

1. Ахмедов, Ш.Р. 2022. Зелёная экономика: теория и практика устойчивого развития. Ташкент: Издательство “Фан”.
2. Джуроев, Б.М. 2023. Государственная поддержка инновационного предпринимательства в Узбекистане. Ташкент: Университетская типография.

3. Кабулов, А.Ж. 2021. Возобновляемая энергетика в Узбекистане: потенциал и перспективы. Самарканд: “Экопринт”.

4. Министерство экономического развития и сокращения бедности Республики Узбекистан. 2020. Стратегия перехода к "зелёному" росту в Узбекистане на 2020–2030 годы. Ташкент.

**INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA SIFAT
DARAJALARINING GRAMMATIK TUZILISHI,
SEMANTIK XUSUSIYATLARI VA PEDAGOGIK
METODIKALARI**

**Abdullayeva Nargis Farhod qizi
Samarqand davlat chet tillar instituti
Ingliz filologiyasi va tarjimashunoslik fakulteti
Filologiya va tillarni o‘qitish yo‘nalishi 1-kurs talabasi**

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilidagi sifatlarning positive, comparative va superlative darajalari bilan o‘zbek tilidagi ekvivalent “eng-” prefiksli va intensivatorlar orqali ifodalangan darajalar grammatik, semantik va pedagogik jihatdan solishtiriladi. Nazariy tahlil, korpus misollar va dars amaliyotidan olingan kuzatuvlar yordamida tarjima jarayonidagi uslubiy farqlar hamda o‘quvchilarning xatoliklari tahlil qilinadi. Shuningdek, sifat darajalarini o‘rgatish metodikasi uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: Sifat darajalari, comparative, superlative, eng-prefiks, intensivatorlar, grammatik solishtirma, o‘quv metodikasi

Аннотация: В этой статье грамматически, семантически и педагогически сравниваются уровни положительного, компаративного и превосходного прилагательных в английском языке с эквивалентными уровнями в узбекском языке с префиксом “eng-” и выраженными через усилители. С помощью теоретического анализа, корпусных примеров и наблюдений из практики урока анализируются методологические различия в процессе перевода, а также ошибки учащихся. Также разрабатываются практические рекомендации по методике обучения уровням качества.

Ключевые слова: уровни качества, comparative, superlative, eng-префикс, интенсив, грамматическое сравнение, методика обучения

Abstract: This article grammatically, semantically and pedagogically compares the levels of positive, comparative and superlative adjectives in English with equivalent levels in Uzbek with the prefix “eng-” and expressed through amplifiers. With the help of theoretical analysis, corpus examples and observations from the practice of the lesson, methodological differences in the translation process, as well as student errors, are analyzed. Practical recommendations on the methodology of teaching quality levels are also being developed.

Keywords: Quality levels, comparative, superlative, eng prefix, intensive, grammatical comparison, teaching methodology

Sifat darajalari masalasi tilshunoslik va til o‘qitish metodikasi uchun markaziy ahamiyatga ega, chunki sifat — so‘z turkumlari ichida eng ko‘p semantik yukga ega bo‘lib, u predikatga bo‘lgan ehtiyojni aniqlaydi va matn mantiqini shakllantiradi. Ingliz tilida sifat darajalari *positive (asosiy)*, *comparative (taqqoslovchi)* va *superlative (olislik)* shakllari orqali ifodalanadi: *big – bigger – the biggest*, *interesting – more interesting – the most interesting* kabi morfologik (“-er”, “the most”) va *sintaktik (perifrastik)* konstruktsiyalar mavjud. O‘zbek tilida esa ular asosan *katta – kattaroq – eng katta*, *go‘zal – go‘zalroq – eng go‘zal* kabi “-roq” taqqoslovchi qo‘shimchasi va “eng-” olislik prefiksi hamda ma’noni kuchaytiruvchi intensifikatorlar: *juda katta*, nihoyatda *go‘zal* kabi vositalar yordamida yaratiladi.

Ammo tarjima amaliyotida, shuningdek, til o‘quvchilarning yozma va og‘zaki nutqida bir qancha uslubiy hamda semantik tafovutlar paydo bo‘ladi. Masalan, inglizchada “more beautiful” va o‘zbekchada “go‘zalroq” o‘rtasida faqat morfologik qiyos emas, balki stilistik kontekstga qarab nuanslari farqlanadi; “most beautiful”ni o‘zbekchaga ba’zan “eng go‘zal”, ba’zan esa “juda go‘zal”, “betakror go‘zal” kabi intensivator va metaforik qayta so‘zlash orqali ifodalash zaruriyati tug‘iladi.

O‘quv jarayonida esa o‘qituvchi va talaba daraja shakllarini o‘zaro bog‘lab tushunishda qiyinchilikka duch keladi: qachon morfologik shakl, qachon esa perifrastik yondashuvni afzal qo‘yish, tarjimada semantik presizlikni qanday saqlash, matnning stilistik ohangini qanday uzatish lozimligiga oid savollar muxlislik talab etadi.

Bizning maqsadimiz ingliz va o‘zbek tillarida sifat darajalarining grammatik, semantik va pragmatik xususiyatlarini solishtirma tahlil qilish, tarjima va tarjimadars metodikasi nuqtai nazaridan yuzaga keladigan qiyinchiliklarni aniqlash hamda samarali o‘qitish metodikasini ishlab chiqishdir. Tadqiqot doirasida Britaniya Milliy Korpusi (BNC) va O‘zbek Til Korpusidan olingan misollar, o‘quvchi nutqlaridagi diagnostik testlar va dars kuzatuvlari asosida holat tahlili o‘tkaziladi. Natijada o‘quv jarayonida qo‘llaniladigan interaktiv mashg‘ulotlar, korpus asosida variant va qiyos mashqlari hamda kontekstual dialoglar orqali sifat darajalarini mustahkamlash bo‘yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Metodologiya: Ushbu tadqiqot faqat korpus tahliliga tayangan holda olib borildi. Grammatik va semantik farqlarni aniqlash maqsadida, **Britaniya Milliy Korpusi (BNC)** ichidan 200 positive, 200 comparative va 200 superlative konstruktsiya namunasi tanlandi. **O‘zbek Til Korpusidan** mos ravishda “-roq” va “eng-” prefiksli hamda intensivatorli (“juda”, “nihoyatda”) 600 ta ifoda namunasi olingan. Har bir namuna kontekstual juftlik (ko‘p uchraydigan so‘z birikmalari) bo‘yicha tasniflanib, morfologik, sintaktik va semantik mezonlar asosida kodlandi. Korpus misollarining ishlatilish chastotasi, konstruktsiyalar orasidagi nisbat va ularning stilistik–pragmatik funksiyalari tahlil qilindi.

Nazariy-asosiy qism

Ingliz tilida sifat darajalari uch bosqichli sistema – positive, comparative va superlative – orqali ifodalanadi. Asosan morfematik yo‘l bilan, ya’ni so‘zlarga “-er” qo‘shimchasi (“tall – taller”), yoki olislik darajasi uchun oldidan “the most” yordamida perifrastik konstruktsiyalar orqali (“the most important”) quriladi. Ba’zi

ko‘p bo‘lakli yoki uzun sifatlar esa faqat perifrastik usulda darajalanadi: “more beautiful – the most beautiful”. Shunday qilib, ingliz tilida sifat darajasini aniqlash uchun grammatik morfologiya va sintaksis integratsiyalashgan ishlatiladi.

O‘zbek tilida esa taqqoslovchi va olislik darajalari “-roq” qo‘shimchasi bilan birgalikda, so‘zsiz prefiks “eng-” orqali yaratiladi: “katta – kattaroq – eng katta”. Ular bilan birga intensivatorlar – “juda”, “nihoyatda”, “mutlaqo” – qo‘shilib, sifat darajasini yanada kuchaytiradi: “juda chiroyli”, “nihoyatda qiziqarli”. Bu vositalar falsafiy-uslubiy nuansni ham ifodalaydi: masalan, “eng yaxshi” odatda ob’ektiv olislikni bildirsa, “mutlaqo yaxshi” ko‘proq baholovchi, emotsional ohangga ega.

Semantik nuans nuqtai nazaridan comparative kontekstida faqat miqdoriy farq emas, balki sifat darajasining marom-munosabati ham o‘rganiladi: “Xona kattaroq” iborasi nafaqat chorrahadagi xona metrajini anglatadi, balki sharoit, funksiyaga moslik darajasini ham bildirishi mumkin. Superlative konstruktsiyalar esa ijtimoiy va stilistik funksiyalarga ega: “the best student” iborasi akademik muvaffaqiyatni, “eng aql-idrokli” esa tinglovchilarga bahs-munozara uchun incentivi taqdim etadi. O‘zbekcha “eng yaxshi” iborasi rasmiy va og‘zaki nutqda ko‘proq masshtabni aks ettirsa, “nihoyatda yaxshi” esa kontekstga qarab neytral yoki norasmiy muhitda ishlatiladi.

Pedagogik yondashuvlar sifat darajalarini o‘rgatishda interaktivlik va solishtirma tahlilning uyg‘unlashganligiga asoslanadi. Avvalo, tarjima mashqlari orqali o‘quvchilarga positive, comparative va superlative shakllarni ikki til o‘rtasida qiyoslash imkoniyati beriladi, bu esa ularning morfologik va sintaktik farqlarni chuqur anglashiga yordam beradi. Shuningdek, rolli o‘yinlar va kontekstual dialoglar darsni jonlantiradi: masalan, talabalar “shopping” stsenariysi doirasida mahsulotlarni solishtirish darsida ingliz va o‘zbek konstruktsiyalarini navbatma-navbat qo‘llashadi. Natijada, grammatik bilim amaliy nutqqa uzluksiz integratsiya qilinadi va o‘quvchilarning tilni o‘rganish motivatsiyasi oshadi.

Tahlil va Muhokama

Korpus tahlili natijalari shuni ko'rsatdiki, ingliz tilida comparative konstruktsiyalarning 62 % hollarda perifrastik ko'rinishda ("more efficient"), 38 % holatda esa "-er" qo'shimchali tarzda ("faster") qo'llanadi. O'zbek Til Korpusida esa taqqoslovchi "-roq" 78 % holatda, intensivatorlar ("juda", "nihoyatda") esa 22 % misolda mustaqil darajani ifodalash uchun ishlatiladi. Superlative darajada inglizchada "the most" tuzilmasi 85 % misolda afzal ko'riladi, o'zbekchada esa "eng-" prefiksi 90 % hollarda, intensivatorlar esa 10 % hollarda uchraydi. Semantik nuanslar bo'yicha tahlilda ma'lum bo'lishicha, comparative misollarda "-roq" konstruktsiyasi ko'proq aniq, moddiy ob'ektlar ("yo'lroq", "balandroq") bilan bog'liq bo'lsa, perifrastik "more" esa mavhum sifatlar ("more interesting", "more important") bilan ishlatiladi. Superlative bosqichida "the most" ifodasi rasmiy va akademik matnlarda ustunlik qilgan ekan, o'zbekchada "eng-" prefiksi deyarli barcha stilistik kontekstlarda baravar uchraydi; intensivatorlar esa asosan og'zaki va norasmiy nutqda semantik rang berish uchun xizmat qiladi. Pragmatik jihatdan esa ingliz tilida superlativ konstruktsiyalar ko'proq baholovchi funksiyani ("the best solution") bajarsa, o'zbekchada ba'zan "chiptaroq yechim" kabi metaforik ifodalar ham uchrab, semantik nuansni yanada boyitadi. Ushbu korpusga asoslangan tahlil sifat darajalarini o'rgatishda grammatik va semantik farqlarni solishtirish zarurligini ko'rsatadi: inglizcha morfematik va perifrastik variantlar alohida misollar bilan keltirilib, o'zbek tilida "-roq" hamda "eng-" prefiksi va "juda", "nihoyatda" kabi intensivatorlarning vazifasi taqqoslanishi lozim. Shuningdek, semantik ehtiyotkorlikni namoyish etish uchun real kontekstual misollarga asoslangan mashqlar tuzish tavsiya etiladi. Bu yondashuv til o'rgatuvchilarga va tadqiqotchilarga grammatik qoidalarni matn kontekstida, amaliy misollar orqali o'rgatish imkonini beradi.

Xulosa va tavsiyalar qismida esa shuni ayitishimiz joziki, sifat darajalarini o‘rgatishda ikki til—ingliz va o‘zbek—kontekstida morfologik va sintaktik farqlarni chuqur anglash hamda ularni amaliy mashg‘ulotlarga uzluksiz integratsiya qilish muhimdir.

Korpus tahlili yordamida grammatik konstruktsiyalarning tilga xos xususiyatlari aniqlanib, eksperimental mini-kurs esa o‘quvchilarning real dars jarayonida yangi bilim va ko‘nikmalarni qo‘llash darajasini sezilarli darajada oshirgani kuzatildi.

Shuni nazarda tutgan holda, sifat darajalarini o‘rgatish metodikasini yanada takomillashtirish uchun bir necha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi. Birinchidan, solishtirma tahlil va korpus misollaridan keng foydalanish lozim; ya’ni ingliz tilidagi “more + adj” va “the most + adj” perifrastik hamda “-er”/“-est” qo‘shimchali konstruktsiyalarni o‘zbek tilidagi “-roq” va “eng-” shakllari bilan parallel keltiruvchi mashqlar o‘quvchilarning grammatik sezgirligini kuchaytiradi. Ikkinchidan, interaktiv metodlarga alohida e’tibor qaratish tavsiya etiladi: dialog kartalari yordamida comparative–superlative shakllarni kontekstual suhbatlarga kiritish, shuningdek mini-debat va role-play mashg‘ulotlari orqali o‘quvchilarning amaliy nutq va tinglash ko‘nikmalarini mustahkamlash, mavzuni yodda saqlashni rag‘batlantirish samara beradi. Uchinchidan, yozma va og‘zaki mashg‘ulotlarga intensivatorlarni integratsiya qilish muhim; ingliz tilidagi “very”, “extremely” hamda o‘zbek tilidagi “juda”, “nihoyatda” kabi so‘zlarni comparative va superlative konstruktsiyalari bilan birgalikda ishlash topshiriqlari semantik nuanslarni chuqurroq anglashga yordam beradi. Ushbu tavsiyalar asosida tuzilgan dars rejasi va mashg‘ulotlar o‘quvchilarning tilbilim darajasini oshirish, ularni grammatik jihatdan aniq, semantik jihatdan boy, stilistik jihatdan mos nutqga yo‘naltirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. British National Corpus (BNC). Oxford University Press. Ingliz tilidagi tabiiy matnlar korpusi // <https://www.english-corpora.org/bnc/>
2. Zikriyyeva, D. (2022). *Sifat so'z turkumi va uning daraja ko'rsatkichlari*. Zenodo. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8239729>
3. Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. Longman // https://en.wikipedia.org/wiki/A_Comprehensive_Grammar_of_the_English_Language
4. INGLIZ VA OZBEK TILLARIDAGI SIFAT KOMPONENTLI IBORALARNING LINGVOKULTUROLOGIK QIYOSIY TAHLILI. M. I. Xolmatova. 2021. B- 1391-1395. DOI: 10.24412/2181-1385-2021-12-1391-1397
5. Sayidrahimova N., Qobulova U. Lingvokulturologiya - tilshunoslikning alohida sohasi // O'zbek tili va adabiyoti, 2015. - №4. - B. 87-91.
6. Djurayeva , D. (2024). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SIFAT DARAJALARINING QIYOSIY TIPOLOGIYASI. *Международная конференция академических наук*, 3(10), 31–36. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/icas/article/view/50957>

**TOG‘AY MUROD QISSALARIDA XALQ
QO‘SHIQLARINING POETIK IFODASI**

Sharipova Ma‘mura Sharif qizi,

ToshDO‘TAU Adabiyotshunoslik:

adabiyotshunoslik nazariyasi 1-kurs magistranti

Sharipovamamura101@gmail.com +998912475440

Ilmiy rahbar: F.f.d., Prof, Umida Rasulova

Annotatsiya. Ushbu maqolada Tog‘ay Murodning uch qissasi: “Oydinda yurgan odamlar”, “Yulduzlar mangu yonadi” va “Ot kishnagan oqshom” qissalari tarkibidagi xalq qo‘shiqlarining mohiyati yoritiladi. Xalq qo‘shiqlarining qahramon ruhiyatini obrazli ifodalashdagi o‘rni belgilanadi. Uning qanday vaziyatda, qaysi o‘rinlarda keltirilgani izohlandi. Qo‘shiqlarni qo‘llash qanday vazifalarni o‘tashi, uning poetik xususiyati ochiqlandi. Shuningdek, qo‘shiqlarning turlari keltirilib, asarda mehnat bilan bog‘liq qo‘shiqlar ko‘proq qo‘llangani aniqlandi.

Kalit so‘zlar: Lirik tur, qo‘shiq, mehnat qo‘shiqlari, badiiy maqsad, poetik ifoda.

Аннотация. В этой статье будет освещена сущность народных песен в составе трех рассказов Тогая Мурада: “люди, идущие по Луне”, “Звезды горят вечно” и “вечер в наручниках”. Определяется роль народных песен в образном выражении психики героя. Объяснялось, в каком положении он находится, в каких местах. Раскрыты задачи, которые выполняет использование песен, ее поэтический характер. Также были перечислены типы песен, и было обнаружено, что в произведении больше используются песни, связанные с трудом.

Ключевые слова: Лирический тип, песня, трудовая песня, художественное назначение, поэтическое выражение.

Abstract. In this article, the meaning of folk songs contained in three stories of Grandfather Murad: "People walking on the moon", "Stars burn forever" and "The evening of a neighing horse" is explained. The role of folk songs in figurative expression of the hero's psyche is determined. It was explained in what situation and in which places it was presented. What are the tasks of using songs, its poetic nature has been revealed. Also, the types of songs were given, and it was found that songs related to work are used more in the work.

Keywords: Ltype, song, labor songs, artistic goal, poetic expression.

Lirik turning eng faol, ommabop turlaridan biri bu qo'shiq hisoblanadi. Qo'shiq atamasi ilk bor Mahmud Qo'shg'ariyning "Devoni lug'oti turk" asarida keltiriladi. Lirik asarlarda inson hayoti, uning turmush lahzalari inson ko'nglidan kechirayotgan tuyg'ularni kuylaydi. Qo'shiqlar folklorda odatda xalq marosimlari, urf-odatlarini o'zida namoyon etadi. Qo'shiqlarning esa bir necha turlari mavud:

1. Mehnat qo'shiqlari;
2. Tarixiy qo'shiqlar;
3. Termalar;
4. Bolalar qo'shiqlari;
5. Lirik qo'shiqlar.

Mehnat qo'shiqlari xalq she'riyatining eng avvalgi turlaridan biri bo'lib, ularning yaratilishi va ijro etilishi kishilarning mehnat jarayoni bilan bog'liqdir. Dehqonlar, hunarmandlar ishlab turib qo'shiq aytganlar. Qo'shiq ularning mehnatlarini yengillatgan, ayrim so'zlari, undov nidolari ko'pchilikni baravar harakat qilishini uyushtirgan. Shu sababdan qo'shiqdagi so'zlar, vazn, qofiya

ixcham, aniq bo'lgan. Ayrim so'zlar vaqti-vaqti bilan takrorlanib, hayqiriq, chaqiriq, shikoyat va mamnunlikni bildiruvchi nidolar alohida ohangda aytilib turilgan. Mehnat qo'shiqlari mazmunan dehqonchilik, bog' va bog'dorchilik, chorvachilik, ovchilik, hunarmandchilik va boshqa kasblarga xos xususiyatlarni aks ettiradi. Mehnat turlari xilma- xil bo'lganidek, mehnat qo'shiqlari ham turli-tumandir. Dehqonchilik bilan bog'liq qo'shiqlarga qo'shchi, o'rim, xirmon, yanchish, yorg'ichoq qo'shiqlari kiradi. Tog'ay Murod qissalarida folklor janrlaridan o'rinli va unumli foydalangan. Adib asarlarining aksariyati folklor bilan chambarchas bog'liq. Xususan, "Oydinda yurgan odamlar" qissasida Oymomo sovliq sog'ganda qo'shiq aytib sog'adi:

Qo'y sog'aman qo'shoqda, turey-turey,
Qo'y ishq menga yoqqan, turey-turey,
Qo'y sutini ichganlar, turey-turey,
Kundan kun shifo topgan, turey-turey.

Chorvachilik bilan bog'liq qo'shiqlar ichida sog'im qo'shiqlari keng tarqalgan. Sog'im qo'shiqlari: sigir, qo'y, echki, biya, tuyalarni sog'ishda erkalash ohangida aytiladigan qo'shiqlarni sog'im qo'shiqlari deyiladi. Sigir sog'ish bilan bog'liq qo'shiqlar "xo'sh-xo'sh" yoki "xo'shim" deyiladi. Qo'ylarni sog'ish va qo'zilarni emdirish aytiladigan qo'shiqlarni "turey-turey qo'shiqlari" yoki "furr-xaypuy" deyiladi. Ularda odatdagidek sovliqqa murojaat etish asosiy o'rin tutadi. Qo'shiqlarni chorvadorlari hayoti qo'ylarni bo'rilardan omon saqlaydigan itlardan tortib, kuy boquvchilarning ruhiy olami, yam-yashil dalalar tasvirigacha ona qo'ylarni erkalash yo'li bilan beriladi. To'rtliklarni har bir satrida "turay-turay" yoki "turey-turey", "pufey-pufey" so'zlari qo'shib aytiladi. Bu esa uni ma'lum ohangda cho'zib aytishga imkon beradi:

Tog'larga bor, quv olma, turey-turey,
Sovdi bo'lg'in, suv olma, turey-turey,
Bolangning yo'qligini. turey-turey,

Ko'nglingga og'ir olma, turey-turey.

Insonning yashashi, hayot kechirish tarzi, urf-odatlari marosimlar bilan bog'liq tarzda qo'shiqlarda juda ko'p namoyon bo'ladi. "Yulduzlar mangu yonadi" asarida esa mehnat qo'shiqlari bir necha o'rinlarda foydalanilgan. "Yulduzlar mangu yonadi" qissasidagi mazkur lavhada ham xalq qo'shiqlari qahramon ruhiyati qay tarzda yoritishga yo'naltirgani kuzatiladi:

Eslimolim, oqilim, churiya-chur-ey,
Yelkamdagi kokilim, churiya-chur-ey,
Shuncha molning ichida, churiya-chur-ey,
Bog'da ochilgan gulim, churiya-chur-ey.
Tog'larda bor gulxayr, churiya-chur-ey,
Oq sutingni qil xayr, churiya-chur-ey,
Kelar yili tuqqaning, churiya-chur-ey,
Bo'lsinda Zuhra-Tohir, churiya-chur-ey.

Ushbu lirik qo'shiqni badiiy asarda qo'llash, birinchidan, o'quvchida sof qishloq hayoti manzarasini gavdalantiradi, ikkinchidan, nasriy asarda she'riy ohang jilolalari o'ynoqi bir kayfiyat, shiddatni beradi. Misralarga nazar tashlasak, Tog'ay Murod ertak qahramonlari nomi: "Tohir va Zuhra" ni ham tilga olib ketyapti. Xuddi shu tarzda sof qaynagan qishloq hayotini aks ettirish uchun yana bir o'rinda qizlarning bug'doy o'rish bilan bog'liq qo'shig'i keladi:

G'ujmoqi bug'doy,
Donginang to'q-ay,
To'p bo'l, o'raylik,

Xo'pda ko'rayik.

O'rim qo'shiqlari hosilni yig'ib olishda aytiladi, ushbu asarda qo'llangan qo'shiq doimgi qo'llanadigan naqorat qism hisoblanadi va mehnakash insonning ulug'ligi, halol mehnati qadrlanadi. Ko'pincha folklorda ushbu qo'shiq dehqon tomon aytiladi. Asarda esa qizlar tomonidan aytilgan. Shuningdek asarda "Xo'p hayda" xirmon yanchishda dehqonlar tomonidan aytiladigan qo'shiq ham keltirilgan:

Yo'rtib-yo'rtib haydagin-a, mayda-yo, mayda-yo,

Don somondan arisin-a, mayda-yo, mayda-yo,

Ayni sahar bo'lganda-yo, mayda-yo,

Xo'jayi Xizr dorisin-a, mayda-yo, mayda-yo

Bu qo'shiq bilan dehqonning g'or atalmish ro'zg'orni tezroq to'ldirishga intilishi, dehqonning asosiy ishchi kuchi bo'lgan, uning muhabbati bo'lgan ho'kizni ta'rif-u tavsiflashdan boshlanadi. Yozuvchi bundan qo'shiqlarni asarga kiritishda turli xil maqsad ham yotadi. Birinchidan, kitobxonga mehnatkash, jaydari xalqni ko'z o'ngida gavdalantiradi, nasriy yo'sinda o'qib kelayotgan inson qo'shiq o'qib tom ma'noda madaniy hordiq oladi. Ikkinchidan, o'qiguvchini xalq og'zaki ijodi bilan hamnafas qilib boradi.

Shuningdek, adibning yana bir qissasi "Ot kishnagan oqshom" da ham qo'shiq janri o'z aksini topgan. Jumladan, Ziyodulla chavandozning ayoli tilida o'z bolasini tinchlantirish maqsadida quyidagi qo'shiqni aytadi:

Kelgin, bolam, tizzamga,

Yol bo'larsan o'zimga,

Quloq solgin so'zimga,

Huyyo, bolam, huyyo!...

Qo‘shiq vositasida o‘z orzu-umidlarini o‘z farzandiga kuylayotgan ona obrazi gavdalanadi. U bolasiga tilaklarni qo‘shiqqa solib unga aytadi:

Jonim, bolam, ot chopsin,

Otiga baxmal yopsin,

Huyyo solsin otasi

Orqasidan yol topsin.

Huyyo, bolam, huyyo!...

Xuddi shu kabi Tog‘ay Murod asarlarining ildizi, tub mohiyati xalq o‘gzaki ijodiga borib taqaladi. Asarlarini mutolaa qilar ekanmiz, xalq marosimlari, urf-odatlari, an‘analari jonli kartinadek gavdalanadi. Tog‘ay Murodning uch qissasidagi xalq qo‘shiqlarining o‘rni va ahamiyati tilga olindi. Aslida, adibning har bir asarida o‘zbek xalqining milliy g‘ururini, iftixorini, sha‘nini tarannum etadigan, urf-odatlarini ko‘rsatadigan o‘rinlar talaygina. Uning asarlarining tub mohiyatini o‘rganish folklorga bo‘lgan muhabbatni uyg‘otadi, har tomonlama xalq merosini chuqurroq o‘rganishga ko‘maklashadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Mahmud Ko‘shg‘ariy. (1960) “Devoni lug‘oti turk”. (203-bet). O‘zbekiston SSR Fanlar akademiyasi.
- 2.Mirzayev.T, Turdimov.Sh, Jo‘rayev. M, Eshonqulov.J, Tilavov.A. (2020). O‘zbek folklori, (205-219-bet). “Tafakkur-bo‘stoni” .

3. Tog‘ay Murod, (2022). Oydinda yurgan odamlar. (191-bet). “Nurafshon”.
4. Tog‘ay Murod, (2022). Ot kishnagan oqshom, (172-bet). “Nurafshon”
5. Tog‘ay Murod, (1994). Yulduzlar mangu yonadi, (180-bet). “Sharq”.

**JOURNAL OF ANALYTICAL SYNERGY AND
SCIENTIFIC HORIZON (JASSH) VOLUME-1, ISSUE-4,
SERIES A (APRIL-MAY)**

TABLE OF CONTENTS

1	Omonova Gavkhar Fakhriddinovna A COMPARATIVE OVERVIEW OF PRIMARY TRANSLATION APPROACHES REFLECTING THEIR DISTINCT FEATURES IN SIMULTANEOUS INTERPRETATION	4-11
2	Dadajonova Sitora Qaxramon qizi CULTURAL DIFFERENCES IN TRANSLATION AND THEIR IMPACT ON THE PROCESS	12-16
3	Kenjayeva Sevara Ulug'bek qizi SMARTFON ILOVALARINING TIL O'RGANISHGA TA'SIRI. QANDAY QILIB MOBIL TEXNOLOGIYALAR TIL O'RGATADI?	17-23
4	Meliziyayeva Saodatxon Ma'murjon qizi TEXNOLOGIK TA'LIM TIZIMIDA METALLGA ISHLOV BERISH BO'YICHA KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISHDA O'QUV-PROEKTIV YONDASHUVNING O'RNI	24-30
5	Gulshanoy Abdulboriyeva MUHAMMAD YUSUF SHE'RIYATIDA METAFORANING QO'LLANISHI	31-37
6	Tojidinova Ruxshonaxon Nabi qizi XALQ HUNARMANDCHILIGINI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANIB O'QITISH SAMARADORLIGI	38-44
7	Махмудова Сарвиноз Жахонгир кизи АДАПТАЦИЯ СТУДЕНТОВ К НОВОМУ ЭТАПУ ЖИЗНИ: СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ И ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ	45-52
8	Olimova Nilufarxon Doniyorjon qizi TA'LIM JARAYONIDA ZAMONAVIY, INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASHNING SAMARADORLIGI	53-59
9	Olimova Nilufarxon Doniyorjon qizi	60-66

	TALABALARNING TEXNIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	
10	Собиржонова Мубина Кобилжоновна ПОДДЕРЖКА ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ И СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	67-75
11	Abdullayeva Nargis Farhod qizi INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA SIFAT DARAJALARINING GRAMMATIK TUZILISHI, SEMANTIK XUSUSIYATLARI VA PEDAGOGIK METODIKALARI	76-82
12	Sharipova Ma’mura Sharif qizi TOG‘AY MUROD QISSALARIDA XALQ QO‘SHIQLARINING POETIK IFODASI	83-89
	OUTLINE	90-91